

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงตรรกะของผู้ผลิตในการผลิตและการสื่อความหมายในภาพยนตร์การ์ตูนไทยทางโทรทัศน์และกระบวนการสร้างความหมายในเชิงมายาคติ (Myth) ที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์การ์ตูนไทย เรื่อง “ปลาบู่ทอง” และภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง “ปังปอนด์ ดิ แอนิเมชัน” โดยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ (Animation) ในประเทศไทย
2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน
3. แนวคิดเชิงมายาคติ (Myth)
4. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทย
5. แนวคิดการเล่าเรื่อง (Narrative)

แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ (Animation) ในประเทศไทย

ภาพยนตร์การ์ตูน หรือ Animation นั้นมีรากศัพท์มาจากคำว่า animate ซึ่งแปลว่า การทำให้มีชีวิต (To create life) ดังนั้นคำว่า Animation จึงหมายถึง การนำสิ่งที่เคลื่อนไหวไม่ได้ให้เคลื่อนไหวได้ราวกับสิ่งมีชีวิต โดยอาศัยหลักการสำคัญของภาพยนตร์นั่นก็คือ หลักภาพติดตา (Persistence of action) ซึ่งโดยปกติแล้วมนุษย์จะเห็นภาพติดตา 24 ภาพต่อวินาที ฉะนั้นเราจึงต้องบันทึกภาพวัตถุที่มีการเปลี่ยนแปลงทีละภาพ แล้วนำออกฉายในเครื่องฉายภาพยนตร์ด้วยอัตราเร็ว 24 ภาพต่อวินาที ก็จะได้ภาพวัตถุที่เคลื่อนไหวไม่ได้ (ไม่มีชีวิต) เคลื่อนไหวเองได้เหมือนมีชีวิต อันเป็นหัวใจสำคัญของภาพยนตร์การ์ตูนนั่นเอง (นฤมล อุดมไพชยนต์, 2536)

ภาพยนตร์การ์ตูน (Animation) นั้นจัดเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ศิลปินหรือ animator จะต้องใช้ความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ ความรู้สึกต่อเนื้อเรื่องที่จะถ่ายทอดลงสู่ตัวการ์ตูนที่สร้างจากภาพวาดด้วยมือแบบเดิม ผ่านกระบวนการผลิตด้วยเทคนิคแบบเซล แอนิเมชัน (cel animation) เทคนิคแบบเคลย์ (claymation) หรือการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการผลิต ซึ่งเป็นเทคนิคการสร้างภาพให้เคลื่อนไหวมีชีวิต จากภาพถ่ายเส้นระบายสีเป็นภาพที่เลียนแบบคน สัตว์ และสิ่งของ ตลอดจนชนธรรมชาติต่าง ๆ

เพื่อถ่ายทอดความหมายเรื่องราวผ่านภาพที่มีความเคลื่อนไหวคล้ายคลึงธรรมชาติจากนั้นนำมาทำการถ่ายทำเป็นภาพยนตร์และการบันทึกเสียงที่เป็นเสียงพากย์ เสียงดนตรี และเสียงประกอบอื่น ๆ (วารสารเศรษฐกิจวิเคราะห้, ม.ค. 2543)

นอกจากนี้ Anthony Kinsey (1973) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภาพยนตร์การ์ตูนไว้ว่า ภาพยนตร์การ์ตูนเกิดจากความสามารถในการสร้างสรรค์ของศิลปินผู้ผลิตภาพยนตร์การ์ตูนอย่างมีศิลปะที่งดงาม โดยสามารถตั้งใจผู้ชมโดยเฉพาะเด็ก ๆ ให้หลงใหลในรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งในด้านเวลา (Timing), ตัวละคร (Character), การเคลื่อนไหว (Movement) และฉากหลัง (Background)

ถึงแม้ว่ากระบวนการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนนั้นจะมีความซับซ้อน ยุ่งยากและต้องใช้เงินทุนในการผลิตสูงกว่าการผลิตภาพยนตร์ทั่ว ๆ ไป แต่ความพิเศษของภาพยนตร์การ์ตูนนั้นอยู่ตรงที่การผลิตที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของภาพยนตร์การ์ตูนขึ้นมา ซึ่งเป็นเสน่ห์ของภาพยนตร์ประเภทนี้ ที่ทำให้ผู้คนยังคงให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง เราสามารถจำแนกลักษณะพิเศษของภาพยนตร์การ์ตูนดังกล่าวได้ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ภาพยนตร์การ์ตูนสามารถถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น จากบทภาพยนตร์ที่ว่า "เขาเป็นคนหน้าเงิน" ซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายได้ค่อนข้างยาก แต่ในภาพยนตร์การ์ตูนนั้นเราสามารถสร้างภาพที่สื่อถึงข้อความดังกล่าวออกมาได้โดยง่าย จากตัวอย่างดังกล่าวเราก็อาจจะสร้างภาพตัวการ์ตูนตัวหนึ่งที่มีรูปธนบัตรหรือเหรียญเงินบนใบหน้าได้ นอกจากนี้สิ่งที่เป็นนามธรรมต่าง ๆ ก็สามารถสื่อด้วยภาพได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่ายโดยใช้ภาพทำนองเดียวกันนี้ เช่น ความรัก ก็อาจแทนด้วยหัวใจ หรือความโกรธก็แทนด้วยภาพตัวการ์ตูนที่มีกองไฟอยู่บนศีรษะ เป็นต้น

2. ภาพยนตร์การ์ตูนนั้นสามารถทำในสิ่งที่ภาพยนตร์ไลฟ์แอคชั่นนั้นมีข้อจำกัดบางอย่างที่ไม่สามารถทำได้ เช่น ภาพยนตร์ที่ต้องแสดงถึงการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกาย เราสามารถใช้ภาพยนตร์การ์ตูนอธิบายได้เป็นอย่างดี โดยจะเห็นได้จากภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง นิทานชีวิต เป็นต้น

3. ภาพยนตร์การ์ตูนสามารถใช้เทคนิคพิเศษเพื่อเน้นบางส่วนที่ต้องการเน้น และสามารถที่จะตัดส่วนที่ไม่ต้องการออกได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น เราสามารถวาดเฉพาะส่วนที่ต้องการแล้วใช้ลูกศรเน้นลงไปอีกครั้งก็สามารถทำได้

4. ภาพยนตร์การ์ตูนไม่ค่อยมีข้อจำกัดในเรื่องของความล้าสมัยเหมือนกับภาพยนตร์ไลฟ์แอคชั่น ด้วยเหตุที่ว่าภาพยนตร์ประเภทไลฟ์แอคชั่นมักจะถูกจำกัดด้วยยุคสมัยของนักแสดง เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ฯลฯ ดังนั้นภาพยนตร์การ์ตูนจึงมีความเป็นอมตะมากกว่าเพราะไม่ว่าเราจะอยู่ในยุคสมัยใดก็จะไม่รู้สึกรู้สีกว่าภาพยนตร์การ์ตูนที่ชมนั้นล้าสมัย

5. ภาพยนตร์การ์ตูนนั้นไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับความสมจริงหรือเหมือนจริงอยู่เลย

6. ภาพยนตร์การ์ตูนไม่มีขอบเขตในเรื่องของจินตนาการ เนื่องจากภาพยนตร์การ์ตูนไม่ได้ถูกจำกัดด้วยเรื่องของความสมจริง ดังนั้นเราจึงสามารถที่จะใช้จินตนาการได้อย่างเต็มที่ที่ไม่มีขีดจำกัดอันเป็นลักษณะที่ก่อให้เกิดเสน่ห์ในภาพยนตร์การ์ตูนนั่นเอง

7. ภาพยนตร์การ์ตูนจะมีความแปลกใหม่อยู่เสมอ ซึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษที่ว่าภาพยนตร์การ์ตูนไม่มีขอบเขตของจินตนาการ จึงทำให้ภาพยนตร์การ์ตูนมีความแปลกใหม่ตลอดเวลา เด็ก ๆ จึงชื่นชอบและสามารถตอบรับ ความแปลกใหม่ เหล่านี้ได้อย่างสนุกสนาน

ในส่วนของภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์นั้น จะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและงบประมาณอยู่มาก เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทำจึงมักเป็นแบบ Limited Animation ซึ่งประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ตัดทอนรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพยนตร์การ์ตูนออกแต่ยังคงรักษาเนื้อหาเรื่องราวและถ่ายทอดความหมายหลัก ๆ ให้คงอยู่ได้ ซึ่งผู้ผลิตภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์จำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญทางเทคนิคระดับสูงและมีประสบการณ์ในการผลิตจึงจะสามารถผลิตภาพยนตร์การ์ตูนออกมาได้อย่างมีคุณภาพ

ภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์นั้นส่วนใหญ่จะนำเสนอเป็นตอนๆซึ่งเรื่องราวอาจจะจบหรือไม่จบในตอนก็ได้ แต่มักมีความต่อเนื่องหรือเป็นเรื่องราวเดียวกัน ซึ่งภาพยนต์ชุดหนึ่งนั้นอาจมีความยาวกี่ตอนก็ได้

พัฒนาการของภาพยนตร์การ์ตูนในประเทศไทย

ประเทศไทยของเรานั้นเริ่มมีศิลปะที่เรียกว่า แอนิเมชันเป็นของตนเองมานานแล้ว ซึ่งก็ได้แก่ “หนังตะลุง” นั่นเอง หากศิลปะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของคนไทยแขนงนี้ได้รับการพัฒนาและดัดแปลงโดยใช้เทคโนโลยีการสร้างภาพยนตร์เข้าช่วย เป็นไปได้มากกว่าจะสามารถพัฒนาเป็นภาพยนตร์การ์ตูนในที่สุด แต่คนไทยกลับมองเพียงแค่ว่า หนังตะลุงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สมควรอนุรักษ์ไว้เท่านั้น จึงไม่มีการพัฒนาศิลปะดังกล่าวขึ้นมาเลย ในขณะที่ต่างประเทศได้มีการพัฒนาการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนจนเกิดเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือญี่ปุ่น โดยศูนย์กลางการผลิตแอนิเมชันของโลกก็กระจุกตัวอยู่ที่สองประเทศนี้

สำหรับประเทศไทยนั้นก็มีผู้ริเริ่มจุดประกายให้กับวงการภาพยนตร์การ์ตูนไทยไว้บ้างแล้วแต่ขาดการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงทำให้ภาพยนตร์การ์ตูนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ผู้ที่ประเทศไทยยกย่องว่าเป็นผู้สร้างหนังการ์ตูนไทยคนแรกก็คือ เสน่ห์ คล้ายเคลื่อน เขาเป็นนักวาดเขียนที่มีชื่อเสียง ผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาได้แก่ ภาพผู้หญิงสวย ๆ ที่อยู่บนหน้าปกของนิตยสารเนตรนารี ภาพประกอบนิยายชุด “ขุนศึก” ของไม้เมืองเดิมและเขาเป็นผู้สร้างสรรค์หน้าตาของพลนิกรกิมหงวนให้ออกมาเป็นรูปเป็นร่างตรงตามจินตนาการของ “ป.อินทรปาลิต” ผู้แต่งหนังสือได้อย่างยอดเยี่ยมด้วยฝีมือประสพการณ์และแรงบันดาลใจจากการได้ชมภาพยนตร์การ์ตูนจากต่างประเทศที่เข้ามาฉายในเมืองไทย เขาจึงพยายามที่จะทดลองสร้างหนังการ์ตูนด้วยตนเอง โดยเริ่มต้นจากเทคนิควิธีแบบ วอลท์ ดิสนีย์ ในที่สุดเขาก็สามารถทำหนังการ์ตูนให้เกิดเป็นภาพเคลื่อนไหวได้สำเร็จ โดยได้แบบอย่างจากตัวการ์ตูน “ขุนหมื่น” ของสวัสดิ์ จุฑะระพ มาเป็นตัวแสดงนำ ภาพยนตร์ดังกล่าวเป็นภาพยนตร์การ์ตูนขนาด 35 มม. มีความยาวประมาณ 100 ฟุต เป็นเรื่องราวของชาวนาและมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้อบรมพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาลสมัยนั้น คือ รัฐบาลโดยการนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่คณะรัฐมนตรีกลับมองไม่เห็นความสำคัญทำให้คุณเสน่ห์ผิดหวังมาก ประกอบกับร่างกายที่ทรุดโทรมจากการทำงานอยู่กับสารเคมีนาน ๆ หลังจากนั้นคุณเสน่ห์ก็ถึงแก่กรรม ในที่สุด

ผู้ที่สานต่อเจตนารมณ์ของคุณเสน่ห์ คล้ายเคลื่อน ก็คือ คุณปยุต เงากระจ่าง ผู้ที่ได้รับฉายาว่า “วอลท์ ดิสนีย์เมืองไทย” ในปี พ.ศ. 2498 เขาได้พยายามสร้างภาพยนตร์การ์ตูนสีโกดักโครมขนาด

16 มม. มีความยาวประมาณ 400 ฟุต ใช้เวลาในการฉายทั้งสิ้น 12 นาทีจนเป็นผลสำเร็จ โดยใช้ชื่อเรื่องว่า “เหตุมหัศจรรย์” ซึ่งเป็นภาพยนตร์การ์ตูนที่ยังไม่มีเสียงต้องอาศัยเสียงพากย์เช่นเดียวกับภาพยนตร์อื่น ๆ ในสมัยนั้น คุณปยุตได้ศึกษาการทำภาพยนตร์การ์ตูนจากเอกสารต่างประเทศเท่าที่สามารถจะหาได้ในสมัยนั้น ประกอบกับการค้นคว้าทางเทคนิคการทำภาพยนตร์การ์ตูนจากผู้ที่เคยร่วมงานกับคุณเสนห์มาก่อน ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตก็อาศัยฟิล์มเอ็กซ์เรย์ที่ทางโรงพยาบาลทิ้งแล้วมาแช่กับน้ำด่างจืดแล้ว ส่วนเงินทุนที่ใช้นั้นก็มาจากเงินที่ได้จากช่วงที่ทำงานธนาคาร เขาใช้เวลาในการผลิตประมาณ 8 เดือน ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องเหตุมหัศจรรย์ก็ออกฉายอย่างเป็นทางการครั้งแรกที่โรงภาพยนตร์บรอดเวย์ สามแยก โดยฉายเป็นภาพยนตร์ประกอบโปรแกรมหนังเรื่อง “ทูลบุรุษทูล” ของ ส.อาสนจินดา ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ได้สร้างกระแสของภาพยนตร์การ์ตูนไทยให้เป็นที่สนใจของชาวต่างประเทศมาก แต่กลับไม่ประสบความสำเร็จในด้านของรายได้เท่าใดนักเพราะคนไทยเองกลับมองไม่เห็นคุณค่าของภาพยนตร์การ์ตูนฝีมือคนไทยเท่าที่ควร

จากภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องแรกที่เป็นที่น่าจับตาของสื่อมวลชนในสมัยนั้น จึงทำให้มีพาดหัวข่าวทางหนังสือพิมพ์ยกย่องคุณปยุตว่าเป็นคนไทยที่สามารถสร้างหนังการ์ตูนแข่งกับฮอลลีวูด จึงทำให้สำนักงานข่าวสารอเมริกัน (USIS) ที่คุณปยุตทำงานอยู่เกิดความสนใจ นอกจากนี้ท่านเอกอัครราชทูตของสหรัฐอเมริกายังให้ความสนใจเช่นกัน ด้วยเหตุสืบเนื่องจากในสมัยนั้นเป็นช่วงที่ลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังเข้ามาในเมืองไทย แต่อเมริกาเป็นประเทศลัทธิทุนนิยมซึ่งกำลังถูกต่อต้านในสมัยนั้น อเมริกาจึงพยายามจะสร้างบุญคุณและพยายามที่จะผูกมิตรกับคนไทย คุณปยุตจึงได้เงินทุนสนับสนุนเป็นจำนวนถึงหนึ่งหมื่นบาทเมื่อเทียบกับเงินเดือนของคุณปยุตสมัยนั้นซึ่งได้รับเพียงแค่ 600 บาทต่อเดือน จึงเป็นเงินจำนวนมากที่พอจะให้คุณปยุตสามารถใช้เป็นเงินทุนในการสร้างภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องต่อไป

ในปีเดียวกันนี้คุณปยุตก็ได้รับเงินทุนสนับสนุนให้จัดตั้งสตูดิโอทำภาพยนตร์การ์ตูนขึ้นในประเทศไทย โดยผู้ที่สนับสนุนก็คือทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้คุณปยุตยังได้รับเงินทุนจากสหรัฐอเมริกาอีกเช่นเดียวกันให้ผลิตภาพยนตร์การ์ตูนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งเขาก็ได้สร้างภาพยนตร์การ์ตูน โดยใช้หนุมานมาเป็นตัวเอกและตั้งชื่อเรื่องว่า “หนุมานผจญภัย” เป็นภาพยนตร์การ์ตูนสีขนาด 16 มม. มีความยาวประมาณ 20 นาที ใช้เวลาในการผลิตประมาณ 9 เดือน และสมบูรณ์เรียบร้อยในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งช่วงนี้เป็นช่วงที่เกิดการปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์

ธนรัชต์พอดี ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้จึงไม่สามารถที่จะนำมาเผยแพร่ได้ ด้วยเหตุผลทางการเมือง ส่งผลให้โครงการในอนาคตเกี่ยวกับการสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนไทยจากสหรัฐอเมริกาต้องยุติและเปลี่ยนบทบาทไปด้วย ต่อมาภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องเหตุมหัศจรรย์ก็สามารถนำมาออกฉายได้ โดยเป็นภาพยนตร์ประกอบที่โรงภาพยนตร์ลิโด้ในช่วงของรัฐบาลถนอม กิตติขจร

ในปี พ.ศ. 2503 ก็มีภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องต่อมาออกเผยแพร่ นั่นคือ เรื่อง "เด็กกับหมี" โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มสมาชิกประเทศของซีโต้ (SEATO) ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์การ์ตูนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความมุ่งหมายของสนธิสัญญาซีโต้ เมื่อสื่อแนวคิดนี้ออกมาเป็นการ์ตูนก็จะทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องเด็กกับหมีเป็นภาพยนตร์สีขนาด 16 ม.ม. ความยาวประมาณ 20 นาที โดยฝีมือการเขียนบทของ สุรพงษ์ บุณนาคและถ่ายภาพโดยโรจน์ โรจน์ศิลป์

หลังจากนั้นคุณปยุตยังได้มีโอกาสผลิตภาพยนตร์การ์ตูนอีกหลายเรื่อง แต่เป็นภาพยนตร์การ์ตูนประกอบโฆษณาอีกหลายชิ้น และผลงานที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดก็คือ ตัวการ์ตูนชื่อ “หนูหล่อ” ซึ่งเป็นตัวแสดงนำในภาพยนตร์การ์ตูนประกอบโฆษณาหม่อง คุณปยุตพยายามออกออมเงินรายได้จากการทำงานในช่วงนี้รวมถึงเก็บเกี่ยวประสบการณ์จากการเดินทางไปดูงานการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนที่ประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องยาว ซึ่งเป็นความใฝ่ฝันอันสูงสุดของเขา

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2519 คุณปยุตก็เริ่มที่จะผลิตภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องราวอย่างจริงจัง โดยเขาเริ่มจากการหาเนื้อเรื่องที่จะมาผลิตเป็นอันดับแรก คุณปยุตมีแนวคิดที่จะผลิตภาพยนตร์การ์ตูนเกี่ยวกับพุทธประวัติ เรื่องเจ้าชายสิทธัตถะกุมารแต่มีข้อจำกัดในเรื่องของเงินทุนที่มีอยู่เพียง 5 ล้านบาทซึ่งไม่เพียงพอ เพราะการจะผลิตภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ต้องใช้ความปรามาสอย่างสูงมิฉะนั้นแล้วจะเกิดกระแสต่อต้านจากคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ คุณปยุตจึงตัดสินใจนำเรื่อง "สุตสาคร" มาสร้างเป็นภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องยาวแทน “สุตสาคร” เป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งจากเรื่องพระอภัยมณี บทประพันธ์ของท่านสุนทรภู่ โดยได้รับความร่วมมือจากพลตำรวจตรีบันเทิงและคุณจิรวรรณ กัมปนาทแสนยากร แห่งจิรวรรณเทิงภาพยนตร์ และคุณป. พิมล เนื้อหาที่นำมาสร้างนั้นถูกคัดเลือกมา

เพียง 3 ตอน เริ่มตั้งแต่ตอนกำเนิดสุดสาคร สุดสาครเข้าเมืองการเวกและสุดสาครตามหาพ่อ บุคลากรที่ช่วยในการผลิตส่วนใหญ่แล้วเป็นนักเรียนเพาะช่าง นักเรียนไทยวิจิตรศิลป์และนักศึกษาจาก

มหาวิทยาลัยศิลปากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 25 คน การผลิตภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ใช้เวลาในการผลิต 1 ปี กับอีก 9 เดือน เสร็จสมบูรณ์ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2522 ใช้ภาพทั้งสิ้น 60,000 ภาพ มีความยาว 7,348 ฟุต ใช้เวลาในการฉาย 81.64 นาที แต่ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ก็ยังไม่ถือว่าเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์แบบ เพราะว่าคุณปยุตท่มเทให้กับการ์ตูนเรื่องนี้เป็นอย่างมากจนเวลาพักผ่อนไม่เพียงพอ เป็นสาเหตุให้เกิดต่อกระจกที่ดวงตาข้างหนึ่งบอดในที่สุดขณะที่การผลิต "สุดสาคร" จนจะเสร็จพอดีอย่างไรก็ตามภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้เคยได้เข้าร่วมมหกรรมการ์ตูนโลกที่ฮิโรชิมา ในปี พ.ศ. 2539 และมหกรรมภาพยนตร์การ์ตูนที่กรุงไทเป ประเทศไต้หวันอีกด้วย

หลังจากนั้นประเทศไทยของเราก็ไม่มีการพัฒนาและการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนอีก จะมีก็เป็นเพียงแต่ ภาพยนตร์การ์ตูนเพื่อการรณรงค์ และภาพยนตร์การ์ตูนสั้น ๆ ทางโทรทัศน์ความยาวไม่กี่ตอน หรือเป็นภาพยนตร์การ์ตูนประกอบโฆษณาทางโทรทัศน์เท่านั้น เหตุผลหลักที่สำคัญที่ทำให้วงการภาพยนตร์การ์ตูนของเราต้องหยุดนิ่งอยู่กับที่ ก็คือ เหตุผลที่ว่าสังคมไทยในสมัยนั้นยังมีมุมมองที่เห็นว่าการ์ตูนเป็นเรื่องที่ไร้สาระ จึงเป็นเหตุให้การ์ตูนไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไปด้วย ในขณะที่เดียวกันทั้งสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นก็ได้มีการพัฒนาภาพยนตร์การ์ตูนของตนเอง จนทำเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญไปทั่วโลก

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2498 ประเทศไทยก็เริ่มมีการส่งสัญญาณแพร่ภาพโทรทัศน์ออกอากาศทางสถานีไทยทีวี ช่อง 4 บางขุนพรหม ด้วยระบบขาว-ดำ ภาพยนตร์การ์ตูนของไทยก็ยังไม่ได้มีการมีโอกาสเข้ามามีบทบาทในวงการโทรทัศน์ ในทางตรงกันข้ามภาพยนตร์การ์ตูนจากต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์การ์ตูนฝรั่งหรือญี่ปุ่น ก็เริ่มทยอยกันเข้ามาออกอากาศเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เนื่องจาก สถานีโทรทัศน์ในยุคแรก ๆ นั้นยังขาดแคลนรายการอยู่อีกมาก จึงต้องนำภาพยนตร์การ์ตูนจากต่างประเทศมาเสริมรายการเพื่อความบันเทิงแก่เด็กและผู้ชม (จรรยา เหลียวตระกูล, 2540) ถึงแม้ว่าในขณะนั้นประเทศไทยจะสามารถผลิตภาพยนตร์การ์ตูนได้เองแล้ว ก็ไม่ได้มีการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนไทยเพื่อจะนำมาออกอากาศทางโทรทัศน์เลย ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ นิพนธ์ कुमारักษ์ (2538) ได้สรุปเอาไว้ว่า

1. ในยุคนั้นโทรทัศน์ยังไม่ได้รับความสนใจจากคนไทยเท่าที่ควร แต่จะมุ่งหาความบันเทิงจากโรงภาพยนตร์มากกว่า เพราะโทรทัศน์ในสมัยนั้นยังเป็นระบบขาว-ดำ ส่วนในโรงภาพยนตร์นั้นเป็นภาพยนตร์สีแล้ว
2. รายการโทรทัศน์ในสมัยนั้นยังไม่มีผลตอบแทนทางธุรกิจมากเท่ากับภาพยนตร์ต่าง ๆ ที่ออกฉายตามโรงภาพยนตร์
3. สถานีโทรทัศน์สามารถซื้อรายการภาพยนตร์การ์ตูนจากต่างประเทศได้ในราคาถูก สะดวก รวดเร็ว และมีปริมาณเพียงพอต่อการนำมาเสริมรายการที่ยังขาดแคลนในสมัยนั้น
4. สถานีโทรทัศน์มองว่าภาพยนตร์การ์ตูนไม่มีความสำคัญ เป็นเพียงแค่รายการที่ใช้เสริมรายการอื่น ๆ เท่านั้น
5. การผลิตภาพยนตร์การ์ตูนในยุคแรกยังอยู่ในขั้นศึกษาและทดลองผลิตเท่านั้น ตลอดจนงบประมาณในการผลิตยังสูงมากและใช้เวลาในการผลิตมากด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การซื้อภาพยนตร์การ์ตูนจากต่างประเทศจึงสะดวกกว่าการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนออกมาป้อนสถานีเอง จึงส่งผลให้เกิดการนำเข้าภาพยนตร์การ์ตูนจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันและได้รับเสียงตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาพยนตร์การ์ตูนจากประเทศญี่ปุ่นสามารถครอบครองตลาดประเภทรายการเด็กทางสถานีโทรทัศน์ได้อย่างแท้จริง

ในปี พ.ศ. 2530 บริษัท กันตนากรุ๊ป จำกัด มีแนวคิดที่จะผลิตภาพยนตร์การ์ตูนไทยขึ้นมาอีกครั้ง แต่เนื่องจากความไม่พร้อมในด้านของบุคลากรนักวาดภาพ เงินทุนและขาดการสนับสนุนจากการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งชาติ (BOI) ในเรื่องของการยกเว้นภาษีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการถ่ายทำภาพยนตร์การ์ตูน ด้วยเหตุนี้ บริษัท กันตนากรุ๊ป จึงหันไปร่วมมือทางการค้ากับบริษัท โตเอะ จำกัด จนในที่สุดทางบริษัทต้องทุ่มเทเวลาทั้งหมดเพื่อผลิตภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่น ป้อนให้กับบริษัท โตเอะ จำกัด ตามเงื่อนไขความร่วมมือทางการค้าตามสัญญาโดยปริยายจึงไม่สามารถผลิตภาพยนตร์การ์ตูนให้กับประเทศไทยได้ตามความตั้งใจ

นอกจากบริษัท กันตนากรุ๊ป จำกัดแล้วยังมีบริษัท ไทยหวังฟิล์มโปรดักชั่น จำกัดที่สามารถเป็นผู้รับผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนให้กับบริษัทผู้ผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนขนาดใหญ่ทั้งใน

ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น โดยรับผลิตงานเป็นบางส่วนบางขั้นตอนเท่านั้น โดยทั้งสองบริษัท คือ บริษัท กันตนากรุ๊ป จำกัดและบริษัท ไทยหวังฟิล์มโปรดักชั่น จำกัดยังไม่ได้มีการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ในประเทศไทยแต่อย่างใด

จากพัฒนาการของภาพยนตร์การ์ตูนไทยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาพยนตร์การ์ตูนไทยนั้นยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก โดยสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ดังต่อไปนี้

1. ขาดการบริหารจัดการระบบการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ
2. มีอุปสรรคในเรื่องของปัจจัยทางด้านการตลาด ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านรายการ และปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
3. มีอุปสรรคในเรื่องของปัจจัยทางการผลิต ได้แก่ ข้อจำกัดด้านเงินทุนและบุคลากร

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวจึงทำให้หลาย ๆ คนเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเป็นไปได้ น้อยมากที่ผู้ผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนชุดทางโทรทัศน์ในประเทศไทยจะสามารถดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมภาพยนตร์การ์ตูนชุดทางโทรทัศน์ให้ต่อเนื่องและมั่นคงได้ในอนาคตอันใกล้

แต่ในปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา วงการภาพยนตร์การ์ตูนไทยก็เริ่มมีการตื่นตัวหันกลับมาผลิตภาพยนตร์การ์ตูนไทยเพื่อนำมาออกอากาศทางโทรทัศน์มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งก็อาจจะสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ ได้ลดน้อยลงไป จนมีผู้ผลิตมากมายหันมาให้ความสนใจอุตสาหกรรมการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เป็นรายแรกที่มีการนำภาพยนตร์การ์ตูนชุดโดยผู้ผลิตของไทยมาออกอากาศทางโทรทัศน์ ได้แก่เรื่อง ปลาบู่ทอง และมีการนำภาพยนตร์การ์ตูนของไทยอีกหลายเรื่องมาออกอากาศติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่อง สังข์ทอง สุดสาคร ป.ปลาตากลม โลกนิทาน ปิงปอนด์ ดิ แอนิเมชัน เป็นต้น และอีกไม่นานสถานีโทรทัศน์ไอทีวีก็เริ่มจะนำภาพยนตร์การ์ตูนไทยออกมาเผยแพร่ด้วยเช่นกัน

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูนไทย จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูนไทยว่ามีลักษณะ ความเป็นมาอย่างไร ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เพื่อที่จะสามารถใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน

โครงสร้างของการสร้างภาพยนตร์การ์ตูนนั้นประกอบไปด้วยบุคลากร และฝ่ายงานหลายฝ่าย สตูดิโอที่ผลิตนั้นควรมีบุคลากรในหน่วยงานอย่างน้อย 13 คนขึ้นไป โดยประมาณแล้วควรจะอยู่ที่ 13-20 คนหรือ 20-30 คน แต่ถ้าจะต้องผลิตภาพยนตร์การ์ตูนให้ได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคงในเชิงธุรกิจอุตสาหกรรมแล้ว บุคลากรในการผลิต (staff) ควรจะอยู่ที่ 40 คนขึ้นไป (Halas, 1990) อ้างจาก นิพนธ์ คุนารักษ์, 2538) ฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนจะมีฝ่ายงานหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายบท (Story)	5. ฝ่ายศิลป์
2. ผู้กำกับบท	6. เสียงแบ็คกราวด์
3. ผู้กำกับศิลป์	7. เสียงพูด
4. ฝ่ายสตอรี่บอร์ด	8. ฝ่ายดนตรีประกอบ
9. มือกลอง	12. ฝ่ายฉาก
10. คาแรกเตอร์	13. ฝ่ายเทคนิค
11. คีย์แอ็คชั่น	14. ฝ่ายแสง

ฝ่ายงานทั้งหมดดังกล่าวนี้จะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีและสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดนั่นเอง โดยทั่วไปแล้วในการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนที่ออกอากาศทางโทรทัศน์นั้น แตกต่างจากการสร้างภาพยนตร์ทั่วไป กล่าวคืองานส่วนใหญ่ของการผลิตนั้นจะอยู่ที่ขั้นตอนในการเตรียมงานมากที่สุด หากสามารถเตรียมงานไว้ได้อย่างเรียบร้อย ขั้นตอนการถ่ายทำก็ไม่ซับซ้อนยุ่งยากเท่าใดนักและขั้นตอนการผลิตก็ไม่มีการกำหนดตายตัวแต่อย่างไรอาจจะปรับเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตแต่ละรายมากกว่า นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการผลิตมากมายที่ช่วยให้ผลงานออกมามีประสิทธิภาพ เรียบร้อย รวดเร็วและสะดวกในการผลิตอีกด้วย

แนวคิดเชิงมายาคติ (Myth)

หากกล่าวถึงมายาคตินั้น ถือเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของประวัติศาสตร์ วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้การศึกษาการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคมทั่วไป อาจจะใช้อธิบายเพื่อให้เห็นถึงรากเหง้าของมายาคติ แต่

มีอาจแสดงให้เห็นกระบวนการทำงานของมันได้อย่างทะลุปรุโปร่ง เนื่องจากมายาคตินั้นมีกระบวนการทำงานที่เป็นตรรกะในตัวของมันเอง (Internal logic) อันได้แก่ ตรรกะของการสื่อความหมาย ดังนั้น

จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยเครื่องมือวิเคราะห์จากศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว ดังที่ Barthes ได้ยืนยันว่า "มายาคติเป็นสิ่งที่พึงศึกษาด้วยศาสตร์อย่างหนึ่ง ซึ่งขยายกว้างออกมาจาก ภาษาศาสตร์ นั่นคือ สัทวิทยาของมันเอง" (นพพร ประชากุล, 2544) ดังนั้นในที่นี้จึงขอกกล่าวถึงแนวคิดเชิงสัทวิทยาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเบื้องต้นเสียก่อน

O'Sullivan (1983) ให้คำจำกัดความของคำว่า สัทวิทยา (Semiology หรือ Semiotics) ไว้ว่า เป็นศาสตร์ที่ศึกษาในเรื่องของสัท รหัส และวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญของสัท และการศึกษาที่สัทนั้นถูกนำมาใช้ในสังคม

สัทวิทยาต้องมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 สัทวิทยาจะต้องมีลักษณะทางกายภาพ

ประการที่ 2 สัทวิทยาจะต้องมีความหมายถึงบางสิ่งบางอย่างนอกเหนือไปจากตัวของมันเอง

ประการที่ 3 สัทวิทยาจะต้องถูกนำมาใช้และรับรู้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องว่าเป็นสัทวิทยา

Ferdinand de Saussure (กาญจน ก้าวเทพและคณะ, 2543) ผู้ที่วางรากฐานวิชาสัทวิทยาให้คำนิยามของสัทวิทยาว่า "สัทวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงวิถีชีวิตของสัทภายในสังคมที่สัทนั้นถือกำเนิดขึ้นมา รวมทั้งแสวงหากฎที่ควบคุมอยู่เบื้องหลัง และเมื่อขยายความคำว่า "วิถีชีวิต" ของสัทออกมา ก็หมายถึง การศึกษาการกำเนิด การเจริญ การแปรเปลี่ยน และการสูญสลายของสัทตัวหนึ่ง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์กฎที่อยู่เบื้องหลังวิถีชีวิตดังกล่าวด้วย และสามารถสรุปได้ว่าสัทวิทยาเป็นศาสตร์ที่ค้นคว้าศึกษาเกี่ยวกับ 3 สิ่งต่อไปนี้คือ

1. ตัวสัท (Sign) สัทวิทยาจะศึกษาถึงประเภทต่าง ๆ ของสัท โดยจะสนใจวิธีการที่สื่อทอดความหมาย (Meaning) ของสัทเหล่านี้ รวมทั้งวิธีการที่สัทเหล่านี้เข้ามาเกี่ยวพันหรือเชื่อมโยงกับผู้ใช้สัท เพราะถือว่าสัทเป็นผลผลิตทางความคิดของมนุษย์ การที่จะเข้าใจสัทได้จึงจำเป็นต้องเข้าใจตัวมนุษย์ที่สร้างสัทด้วย

2. รหัส / ระบบ (code / system) เนื่องจากสัญญาณนั้นเกิดขึ้นมาอย่างเป็นระบบ และระบบที่นำเอาสัญญาณมาประกอบเข้าด้วยกัน เราเรียกว่า รหัส (code) ซึ่งมีมากมายหลายประเภท แต่ละประเภทก็มีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน

3. วัฒนธรรม (culture) ทั้งตัวสัญญาณและรหัสนั้นถูกสร้าง ถูกใช้ และทำงานภายใต้บริบททางวัฒนธรรมแบบหนึ่ง ๆ เท่านั้น หากบริบทเปลี่ยนไป ความหมายของสัญญาณและรหัสก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

Saussure (ศิริชัย ศิริภายะและกาญจนา แก้วเทพ, 2531) ยังได้อธิบายถึงความหมายของสัญญาณไว้ด้วยว่า เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยอายตนะ (ประสาทสัมผัสทั้ง 5) และเป็นสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งตกลงใช้สิ่งนั้นเป็นเครื่องหมาย (Mark) ถึงอีกสิ่งหนึ่งซึ่งไม่ได้ปรากฏในสัญญาณนั้น เช่น เมื่อเราเขียนอักษรคำว่า “ม้า” โดยที่เราหมายถึง “ตัวม้าจริง ๆ” ส่วนที่เป็นเครื่องหมาย (ตัวอักษรที่เขียนคำว่า “ม้า”) นี้เรียกว่า “ตัวหมาย” (Signifier) ส่วนตัวม้าจริง ๆ เรียกว่า “ตัวหมายถึง” (Signified) กระบวนการทั้งหมดนี้เราเรียกว่าเป็น “กระบวนการสร้างความหมาย” (Signification) การศึกษาในเชิงสัญญาณวิทยานี้จะให้ความสำคัญกับการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย กับตัวหมายถึง เพื่อที่จะดูว่าความหมายถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดอย่างไร โดยนำเอาตัวบท (Text) มาวิเคราะห์เพื่อดูว่าตัวหมายนั้นสร้างความหมายอย่างไร

Roland Barthes (อ้างจากชไมพร สุขสัมพันธ์, 2541) ได้ให้แนวความคิดในการวิเคราะห์ความหมายแฝงที่อยู่ในกระบวนการสื่อสาร โดยได้แบ่งการวิเคราะห์ความหมายที่บรรจุอยู่ในสัญญาณทุกอย่าง ว่ามี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตีความความหมายโดยตรง (Denotation) เป็นการตีความหมายในขั้นแรก นักวิชาการบางท่านเรียกว่า ความหมายตรง หรือ ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) เป็นตัวหมายถึง (Signified) ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างเป็นภววิสัย (Objective) อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร และคนส่วนใหญ่ก็มีความเข้าใจตรงกัน มักเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีลักษณะที่เป็นสากล คือ อ้างอิงขึ้นมาโดยไม่ต้องมีการประเมินคุณค่า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ความหมายที่ระบุอยู่ในพจนานุกรม โดยทั่วไปแล้วความหมายโดยอรรถนี้เป็นความหมายในขั้นแรก ที่ถือว่าเป็นสามัญโดยทั่วไปที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน

2. การตีความความหมายโดยนัย (Connotation) หรือบางท่านเรียกว่าความหมายแฝง เป็นความหมายชั้นที่ 2 เป็นตัวหมายถึงที่ประกอบสร้างขึ้นตรงกันข้ามกับความหมายโดยอรรถ กล่าวคือถูกประกอบสร้างอย่างเป็นอัตวิสัย (Subjective) ไม่ว่าจะเป็อัตวิสัยในระดับบุคคล หรืออัตวิสัยในระดับสังคม และความหมายแฝงจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมในการรับสาร

ในทุกสัญลักษณ์จะต้องประกอบด้วยความหมายทั้งสองนั้นควบคู่ไปเสมอแม้แต่การให้ความหมายในพจนานุกรม แต่อาจจะมีสัดส่วนของความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยมากน้อยต่าง ๆ กัน เช่น สัญลักษณ์ทางด้านวิทยาศาสตร์จะมีความหมายโดยนัยแต่น้อย ในขณะที่สัญลักษณ์ทางศิลปะจะมีสัดส่วนที่ตรงข้ามกัน นอกจากนี้ Barthes ได้สรุปว่าแม้ว่าเราจะใช้สัญลักษณ์โดยมุ่งความหมายโดยนัยตลอดเวลา แต่ผู้ใช้สัญลักษณ์เองก็ไม่ตระหนักหรือรู้ตัวเองว่า ตนเองเองกำลังใช้ความหมายโดยนัยอยู่

Barthes (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2543) ยังได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความหมายโดยนัยต่อไปอีกว่า หลังจากที่ความหมายโดยนัยตัวแรกถูกสร้างขึ้นมา ความหมายนั้นก็จะแปรสภาพเป็นรูปสัญลักษณ์/ตัวหมาย (Signifier) แล้วสร้างความหมายโดยนัยตัวที่สองไปเรื่อย ๆ เป็นสายโซ่แห่งความหมาย (Chain of Meaning) ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ความหมายในชั้นแรก (First Order) นั้น อาจจะเป็นการตีความเนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (Subjective Experience) แต่สำหรับความหมายโดยนัยระดับที่สอง (Second Order) หรือที่เรียกว่า มายาคติ (Myth) นั้น เป็นการตีความที่ถูกใส่ความหมายในระดับสังคม (Social)

Barthes เสนอว่า สำหรับคำ ๆ แรก ตัวหมาย / รูปสัญลักษณ์แรก (Signifier) นั้นควรจะเรียกว่า form คำที่สองคือ “ตัวหมายถึง” (Signified) ควรจะเรียกว่า concept และคำที่สามนั้นควรจะเรียกว่า myth ดังภาพต่อไปนี้

อย่างไรก็ตามคำว่า “Myth” นั้น (John Fiske, 1990) มีความหมายเดิมว่า เป็นเรื่องเล่าซึ่งสังคม / วัฒนธรรมใช้ในการอธิบายหรือใช้ในการทำความเข้าใจความเป็นจริงหรือธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ “Myth” ของสังคมโบราณ มักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ความตาย คนและพระเจ้า ความดี ความเลว และมักจะเข้าใจกันว่า “Myth” นั้นเป็นเรื่องของคนโบราณเท่านั้น ในสังคมวิทยาศาสตร์หรือสังคมสมัยใหม่ ไม่มี myth แล้ว ความเข้าใจดังกล่าวนี้ Barthes ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง สำหรับ Barthes แล้ว

myth ก็คือวิถีคิดของสังคม / หรือวัฒนธรรมเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง เป็นวิธีการประมวลความคิดหรือ การทำความเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ จากนิยามดังกล่าวในสังคมสมัยใหม่จึงมี myth ต่าง ๆ อยู่มากมาย เช่น

myth ที่เกี่ยวกับเรื่องความเป็นผู้หญิง : ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ

myth ที่เกี่ยวกับเรื่องความเป็นผู้ชาย : ลูกผู้ชายร้องไห้ไม่เป็น

myth ที่เกี่ยวกับความเป็นวิทยาศาสตร์ : เป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญ

เราอาจจะนิยามคำว่ามายาคติหรือ “Myth” (วรรณพิมล อังคศิริสรรพ, 2544) ได้ว่า หมายถึง การสื่อความหมายได้ด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็น ธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการของการลวงให้หลงอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า มายาคติเป็นการหลอกลวงหรือโฆษณาชวนเชื่อที่บิดเบือนความเป็นจริง มายาคติมิได้ปิดบังอำพราง สิ่งใดทั้งสิ้น ทุกอย่างปรากฏต่อหน้าต่อตาเราอย่างเปิดเผย แต่เราต่างหากที่คุ้นเคยกับมันเสียจนไม่ทัน สังเกตว่าเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม หลงคิดไปเองว่าค่านิยมที่เรายึดถืออยู่นั้นเป็นธรรมชาติ หรือเป็นไปตามสามัญสำนึก

Barthes ตระหนักถึงพิษภัยของมายาคติในสังคมกระฎุมพีเสรีนิยมซึ่งมีลักษณะค่อย ๆ แผ่ซ่านและซึมลึกต่างจากการขัดแย้งค่านิยมและความเชื่อ โดยระบบอำนาจนิยม ซึ่งเป็นในลักษณะที่ โจ่งแจ้ง เข้าใจได้ชัดเจนว่าเป็นการล้างสมอง ในทางตรงกันข้าม การปลุกฝังอุดมการณ์โดยกลบ เกลื่อนความเชื่อทางวัฒนธรรมให้ดูเป็นธรรมชาติในบริบทของกระฎุมพีเป็นการปราบปรามสติปัญญา ไว้ล่วงหน้าอย่างช้า ๆ และแนบเนียน ทำให้เราเชื่ออย่างไม่ต้องสงสัยหรือไม่ทำให้เราคิดใคร่ครวญถึง ที่มาที่ไปและความชอบธรรมของคติทางสังคมและวัฒนธรรม

มายาคติในโลกของปัจจุบัน ในทรรศนะของ Barthes นั้น Barthes ให้ค่านิยมไว้ว่า มันเป็น วาตะชนิดหนึ่ง (ซึ่งก็คล้ายกับคำว่า Myth ที่มาจากภาษากรีก คือคำว่า Muthos ซึ่งหมายถึง คำพูด คำ บอกล่า เรื่องเล่า) วาตะของมายาคติในโลกปัจจุบันนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องอิงอยู่กับภาษาเหมือนกับ คำพูดทั่ว ๆ ไป แต่มันจะแฝงตัวอยู่ในวัตถุและปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากมาย และสิ่งที่จะทำให้สิ่งใดสิ่ง หนึ่งกลายเป็นมายาคติได้ก็คือ สังคมและวัฒนธรรม ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซง โดยการให้ความหมาย หรือคุณค่าต่าง ๆ ทั้งในด้านดีและไม่ดีให้แก่สิ่งนั้น ๆ กล่าวคือ มายาคติก็เป็นผลผลิตทางสังคมและ

วัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่ง ชนชั้นหนึ่ง หรือหลายกลุ่มหลายชนชั้น มายาคติจะสัมพันธ์กับการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างแน่นแฟ้นในฐานะที่เป็นปริบททางประวัติศาสตร์ที่กำหนดการดำรงอยู่ของมัน

อย่างไรก็ตาม มายาคติ มีระบบการทำงานที่มีตรรกะภายในตัวของมันเอง (Internal Logic) ซึ่ง นั่นก็คือ ตรรกะของการสื่อความหมาย ดังนั้นเครื่องมือที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้เราทราบถึง กระบวนการทำงานของมายาคติได้อย่างชัดเจน จึงน่าที่จะอาศัยศาสตร์ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการ สื่อความหมายมากที่สุด อันได้แก่ " สัญญาวิทยา" นั่นเอง สำหรับแนวทางที่ Barthes ใช้วิเคราะห์การ ทำงานของมายาคตินั้น จัดอยู่ในแนวทางของสัญญาวิทยาเชิงโครงสร้าง (Structural Semiology) ซึ่ง เสนอไว้ว่า หน่วยของการสื่อความหมายแต่ละหน่วยนั้นมีได้มีตัวตนอยู่โดด ๆ ตามลำพัง แต่ต้องอาศัย ความสัมพันธ์โยงใยระหว่างกัน ซึ่งประกอบเป็นโครงสร้างขององค์รวม จึงทำให้แต่ละหน่วยมีค่าสื่อ ความหมายขึ้นมาได้ ดังนั้น กระบวนการสื่อความหมายจึงต้องอิงอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์กันเอง ของหน่วยทั้งหมด

ตามหลักการพื้นฐานของสัญญาวิทยา มายาคติก็มีลักษณะเหมือนภาษาหรือกระบวนการสื่อ ความหมายประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ สิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่ของมัน โดยอาศัยหน่วยสื่อความหมาย ซึ่งเรียกว่า "สัญญา" (Sign) อันประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่เรารับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส (รูปสัญญา หรือ Signifier) กับสิ่งที่เราเข้าใจได้ว่าเป็นความหมายที่สื่อออกมา (ความหมายสัญญาหรือ Signified) ในกรณีของ ภาษา สัญญาก็คือถ้อยคำที่มีรูปสัญญาคือเสียงหรือตัวเขียน และความหมายสัญญาก็คือ Concept ที่ เราเข้าใจด้วยถ้อยคำนั้น ๆ ส่วนสัญญาเฉพาะก็ใช้เครื่องหมาย แผ่นป้าย ดวงไฟ ฯลฯ เป็นรูปสัญญา เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ขับขี่ยวดยานเข้าใจถึงพฤติกรรมที่ต้องกระทำ การใช้สัญญาในลักษณะดังกล่าว ก็เป็นในทำนองเดียวกับการใช้สัญญาของ "มายาคติ" อันเป็นการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เราจะ เห็นได้ชัดเจนดังตัวอย่างในบทความที่ว่าด้วยเรื่องของ "ไวน์กับนม" ของ Barthes จะเห็นว่า ไวน์ พื้นบ้านถูกปัญญาชนซึ่งเป็นกลุ่มคนชั้นนำของสังคมในประเทศฝรั่งเศส ทำให้มันกลายเป็นมายาคติที่ สื่อถึงความเป็นชายชาติตามธรรมชาติ (อาศัยการที่ว่าไวน์พื้นบ้านเป็นเครื่องดื่มหลักของกรรมกร จึง สามารถนำไปเทียบเคียงในเชิงโครงสร้างกับเครื่องดื่มชั้นสูงอื่น ๆ) การที่ปัญญาชนในฝรั่งเศสเลือกดื่ม ไวน์พื้นบ้านในงานคืออกเทลหรูหราจึงเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นนัยยะต่อสายตาสาวโลกกว่า พวกตนเป็น "คนติดดิน" นั่นเอง

บ่อยครั้งที่วิธีการวิเคราะห์ของ Barthes มักจะเสริมด้วยการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยา ด้วยการพิจารณาประโยชน์ใช้สอย (Function) ของวัตถุควบคู่ไปด้วย คุณสมบัติเชิงผัสสะและประโยชน์ใช้สอยเป็นเสมือน “ความหมายเบื้องต้น” ที่เอื้อให้คนในสังคมสวมทับความหมายทางวัฒนธรรมลงบนตัววัตถุอย่างง่ายดาย ซึ่งก็เท่ากับว่ามายาคติเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่อาศัย “การเข้าไปยึดครอง” (Appropriation)

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า มายาคติเป็นระบบสื่อความหมายซึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่มันก่อตัวขึ้นบนกระแสการสื่อความหมายที่มีอยู่ก่อนแล้ว จึงถือได้ว่า มายาคติ เป็นระบบสัญญาณในระดับที่ 2 สิ่งที่เป็นหน่วยสัญญาณ (ผลลัพธ์จากการประกอบของรูปสัญญาณกับความหมาย) ในระบบแรกกลายมาเป็นเพียงรูปสัญญาณในระบบที่สอง ในส่วนของวัสดุสำหรับการสร้างวาทะแห่งมายาคตินั้นไม่ว่าจะมีความแตกต่าง หลากหลายมากเพียงใดก็ตาม เช่น ภาษา ภาพถ่าย โปสเตอร์ ฯลฯ แต่เมื่อถูกจับยึดโดยมายาคติแล้วก็จะถูกลดทอนให้เหลือเพียงรูปของสัญญาณเพื่อสื่อถึงสิ่งอื่น ๆ เสมอ

Barthes อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า มายาคตินั้นแปรรูปประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นธรรมชาติ ผู้ที่เสพมายาคติจึงไม่รับรู้ว่ามันเป็นเรื่องของความจงใจหรือเจตนา แต่กลับคิดว่าเป็นเรื่องของเหตุผล ดังนั้นสิ่ง Barthes สนใจก็คือ การพยายามที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงมายาคติที่แฝงอยู่ในวัตถุหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ และจับให้ได้ไล่ให้ทัน “ความเชื่อที่พรางตา” ที่สิ่งผู้อยู่ในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ใกล้ตัว หรือแม้แต่ในตัวตนของเขาเองซึ่งถือเป็นผู้ที่เสพมายาคติเสียเองด้วย

คุณสมบัติของมายาคติ (myth)

มายาคติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีความเป็นพลวัต เพื่อตอบรับกับความต้องการของคนบางกลุ่มหรือความต้องการทางวัฒนธรรม เช่น myth ที่เกี่ยวกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน เมื่ออยู่ในสังคมสมัยก่อนที่เน้นความมั่งคั่งไม่ต้องลงแรงทำงาน ก็จะมี myth ที่ว่าเป็นอาชีพที่เดินกินรำกิน เป็นนักประพันธ์ใส่แห้ว แต่เมื่อสังคมก้าวสู่ยุคทุนนิยมซึ่งยกย่องคนที่มีเงินทุนและข่าวสารอยู่ในมือ myth เกี่ยวกับวิชาชีพนี้ก็เปลี่ยนไป

ที่ใดที่มี myth ที่นั้นย่อมมี counter-myth ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมย่อย ๆ เสมอ และเราจะเห็นกระบวนการสร้าง myth ทั้งสองแบบควบคู่กันไป เช่น ในรายงานข่าวจากต่างประเทศ เรา

อาจจะได้เห็นการค้นพบยาตัวใหม่ๆ แต่ภาพยนตร์ประเภท Sci-fi เราก็อาจเห็นภาพของนักวิทยาศาสตร์ที่เห็นแก่ตัว ทำลายมนุษยชาติอยู่

การที่จะนำวิธีการทางสัญวิทยาวิทยาไปใช้ในการศึกษาภาพยนตร์จำเป็นจะต้องเข้าใจคำศัพท์ในทางสัญวิทยาที่สำคัญ ได้แก่

Metaphor คือ เป็นวิธีการถ่ายโอนความหมายโดยเลือกเอาสัญลักษณ์ 2 ตัวมาวางคู่กัน โดยที่สัญลักษณ์หนึ่งมีความหมายที่รับรู้กันอยู่แล้ว อีกสัญลักษณ์ยังไม่รู้ความหมาย แต่เมื่อนำมาเข้าคู่กันแล้ว ความหมายจากสัญลักษณ์ตัวแรกจะถูกถ่ายโอนมาสัญลักษณ์ตัวหลังได้ เช่น ความรักเปรียบเหมือนกุหลาบแดง เป็นต้น

Metonymy คือ การส่งผ่านความหมาย โดยการแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน (association) กล่าวคือ เป็นการเลือกเอาส่วนย่อยส่วนหนึ่งมาขึ้นแทนความหมายของส่วนรวมทั้งหมด เช่น ไม้กางเขนเป็นตัวแทนของศาสนาคริสต์ เป็นต้น

Synchronic หมายถึง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ (analysis) ซึ่งจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่มีในองค์ประกอบย่อยของตัวบทและจะค้นหาารูปแบบของสิ่งที่ตรงกันข้าม ซึ่งจะถูกจับคู่ในตัวบท (paradigmatic structure)

Diachronic หมายถึง การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (historical) ซึ่งจะพิจารณาถึงวิถีทางที่เรื่องวิวัฒนาการไปโดยจะเน้นที่ความต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่ประกอบกันเป็นเรื่อง(systematic structure)

Paradigmatic เป็นชุดของสัญลักษณ์ที่มีความหมายเหมือนกัน โดยที่สัญลักษณ์แต่ละตัวที่อยู่ใน paradigm เดียวกัน จะต้องมิลักษณะบางอย่างร่วมกันและในขณะเดียวกัน สัญลักษณ์ย่อย ๆ เหล่านี้ก็ต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน การวิเคราะห์ตัวบทแบบนี้ จะเกี่ยวข้องกับการหารูปแบบของความตรงกันข้าม (opposition) ที่ซ่อนอยู่ในตัวบท และความสัมพันธ์ของสิ่งที่ตรงกันข้ามนี้เป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในการสร้างความหมาย กล่าวคือ ไม่มีสิ่งใดมีความหมายในตัวเอง แนวคิดต่าง ๆ จะได้รับการนิยามไม่ใช่ว่าจากเนื้อหาในด้านบวก แต่เป็นจากความสัมพันธ์ในด้านลบจากคำอื่น ๆ เช่น คำว่า “สวย” จะไม่มีความหมายใดเลยหากไม่มีคำว่า “จี๋เห่”

Syntagmatic เป็นวิธีการประกอบสัญลักษณ์ย่อย ๆ เข้าด้วยกันตามลำดับขั้นตอน (Sequence) เพื่อให้ได้ความหมายตามที่ต้องการ ซึ่งการวิเคราะห์แบบนี้จะพิจารณาถึงลำดับเหตุการณ์ของตัวบทซึ่งประกอบกันเป็นเรื่องหนึ่ง ๆ Propp กำหนดหน่วยของการเล่าเรื่อง เรียกว่า “ฟังก์ชัน” (function) ซึ่งเป็นอาการแสดงของตัวละคร โดยกำหนดว่าการกระทำต่าง ๆ ของตัวละครสร้างความหมายให้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งฟังก์ชันของตัวละครต่างๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความคงที่และตายตัวในเรื่องเล่า โดยไม่นำเอาตัวละครมาเกี่ยวข้อง หน่วยย่อยเหล่านี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเรื่องเล่า จำนวนฟังก์ชันที่ค้นหาได้จากเรื่องเล่าถูกกำหนดขึ้น ลำดับก่อนหลังของฟังก์ชันมีลักษณะคล้ายกัน และเรื่องเล่านี้ เมื่อนำมาศึกษาประเภทเดียวกัน ไม่ว่าจะเรื่องก็ตาม จะมีโครงสร้างเรื่องที่เหมือนกัน

การนำแนวคิดเชิงสัญลักษณ์วิทยามาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ก็เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ให้ทราบถึงความหมายในเชิงมายาคติในตัวบท(Text) ที่ผู้ผลิตต้องการสื่อในที่นี้ก็คือ ภาพยนตร์การ์ตูนที่ผลิตโดยผู้ผลิตในประเทศไทย ซึ่งจะสามารถทำให้เข้าใจกระบวนการประกอบสร้างความหมายและสามารถตีความความหมายในเชิงมายาคติที่ถ่ายทอดผ่านทางภาพยนตร์การ์ตูน ได้ในที่สุด

แนวคิดเรื่องความเป็นไทย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาถึงการสื่อความหมายเชิงมายาคติผ่านภาพยนตร์การ์ตูนของผู้ผลิต ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ผลิตภาพยนตร์การ์ตูนไทยต้องการนำเสนอความเป็นไทยออกมาให้มากที่สุดผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตัวบท และผู้วิจัยยังทำการวิเคราะห์ตัวบทหรือภาพยนตร์การ์ตูนไทยเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการสร้างความหมายเชิงมายาคติต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เมื่อเรากล่าวถึง “ความเป็นไทย” อันหมายถึง เอกลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตัวกับผู้อื่นนั้น ในอีกความหมายหนึ่งก็คือ เราต้องอ้างอิง (Identity) กับวัฒนธรรมไทยนั่นเอง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (สังคมวิทยาทัศน์, 2533) ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นไทยว่า ความเป็นไทยสามารถแสดงได้หลายรูปแบบ ซึ่งเราอาจจะจัดหมวดหมู่สิ่งที่แสดงความเป็นไทยได้ 3 ประการ คือ

1. ความเป็นไทยทางวัตถุ ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

- เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เช่น ผ้าถุง ผ้าซิ่น โจงกระเบน
- บ้านหรือที่อยู่อาศัย บ้านทรงไทยต่าง ๆ
- เครื่องมือ เครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น ไถ คราด กระบุง
- ของเล่น เช่น ตะกร้อ สะบ้า
- งานศิลปะต่าง ๆ เช่น เครื่องดนตรีไทย เพลงไทย เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้เป็นของไทยที่แบบหรือหน้าที่ตามวัฒนธรรมไทย โดยตัววัตถุบางอย่างเป็นสิ่งที่มาจากที่ใดก็ได้ แต่คนไทยนำมาประดิษฐ์ตามแบบไทย

2. ความเป็นไทยทางการกระทำหรือความประพฤติ

หมายถึง ลักษณะกิริยาท่าทาง การประพฤติปฏิบัติตัว การพูดจากันที่มีระเบียบประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติกันมาแต่อดีต ซึ่งลักษณะการกระทำทางกายและวาจาของไทยนั้น มีความเฉพาะอยู่ที่ความสุภาพ อ่อนโยน ละมุนละไม สงบเสงี่ยม รู้จักที่ต่ำที่สูง ความเป็นมิตร ประนีประนอม ยิ้มแย้ม รักความสนุกสนานและความอิสระ

3. ความเป็นไทยทางความรู้และความคิด

ความเป็นไทยทั้งทางวัตถุและทางการกระทำหรือความประพฤติตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนมีที่มาจากความเป็นไทยทางใจ หรือความรู้ความคิดอย่างไทยทั้งสิ้น กล่าวคือ ความรู้ความคิดอย่างไทยเป็นตัววางแบบ หรือก่อลักษณะ กำหนดรูปลักษณ์ขึ้นก่อน แล้วจึงไปกระทำหรือแสดงออกทางกายและทางวัตถุอีกทอดหนึ่ง ความเป็นไทยทางใจจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด หากมีการสูญเสียความเป็นไทยประการนี้แล้วก็จะหมิ่นกับการสูญเสียความเป็นไทยทั้งหมดเลยทีเดียว

ความเป็นไทยทางใจหรือความรู้ความคิดของไทยนั้นมีหลายด้านไม่ว่าจะเป็นความสามารถในด้านการปกครอง การทำมาหากิน ระบบความคิดความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งของไทยมีทั้งความเชื่อตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ตามหลักพุทธศาสนารวมไปถึงความเชื่อในเรื่องผีตางนางไม้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทรงเจ้าเข้าผี การผสมผสานในความเชื่อหลายอย่างเช่นนี้เป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไทยไม่เคร่งครัด ฝังงายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากนัก

ความเป็นไทยทางใจจึงไม่ใช่เพียงการรักษาความอิสระเสรี รักหมู่คณะเท่านั้นแต่หมายถึงความรู้ ความคิดความสามารถด้านต่าง ๆ ของไทยดังที่ยกตัวอย่างมาด้วย สิ่งเหล่านี้จะฝังรากแน่นอยู่ในตัวของคนไทยทุกคน ยากที่จะแยกออกจากตัวตนได้ เมื่อคิดอย่างไทยก็จะพูดอย่างไทยและแสดงกิจกรรมยาทอย่างไทยสอดคล้องกันไป หากประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใดที่เป็นวัตถุออกมาก็จะกระทำตามความรู้ ความคิดไทย ผลจึงออกมาเป็นวัตถุไทยเช่นกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ในเป็นแม่บทของกาย วาจา วัตถุ

หากจะสรุปสั้น ๆ ความเป็นไทยก็สามารถแบ่งได้เพียง 2 รูปแบบ ได้แก่ความเป็นไทยทางรูปธรรมและความเป็นไทยทางนามธรรม โดยรูปธรรมความเป็นไทยทางกายและทางวัตถุเข้าด้วยกัน ส่วนนามธรรมได้แก่ความมีใจเป็นไทย

จากแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจะนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อความหมายเชิงมายาคติเกี่ยวกับความเป็นไทยที่ผู้ผลิตต้องการจะถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์การ์ตูนไทยทางโทรทัศน์เรื่อง “ปลาบู่ทอง” และ “ปังปอนด์ คิ แอนิเมชัน”

แนวคิดการเล่าเรื่อง (Narrative)

ภาพยนตร์การ์ตูนเป็นสื่อที่มีลักษณะเฉพาะและมีการเล่าเรื่องราวได้หลากหลาย สามารถแสดงถึงความคิดและอารมณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้หลายวิธี ปกติแล้วการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนจะต้องมีการเตรียมการผลิตหลายขั้นตอน ถึงแม้จะเป็นภาพยนตร์การ์ตูนขนาดสั้นก็ตาม ในขั้นตอนการเตรียมการผลิตนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเขียนสคริปต์ การบันทึกเสียงลงบนฟิล์ม การทำสตอรี่บอร์ด ฯลฯ ทุกขั้นตอนมีความสำคัญแต่ก็ไม่จำเป็นจะต้องทำตามขั้นตอนเสมอไป แอนิเมเตอร์แต่ละคนย่อมมีวิธีการแตกต่างกันออกไป Raoul Servais (Paul Wells, 1998) แอนิเมเตอร์ชาวเบลเยียม เชื่อว่า ไม่ว่าจะ

วิธีการหรือขั้นตอนการผลิตอย่างไรก็ตาม แต่เรื่องราวของภาพยนตร์ควรจะบอกได้ว่าภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ เป็นเรื่องราวประเภทใด

ความคิดต่าง ๆ ที่อยู่ในภาพยนตร์การ์ตูนที่น่าเสนอ อาจจะเล่าออกมาเป็นไปตามลำดับของเหตุการณ์หรือเล่าเฉพาะเจาะจงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง การเล่าเรื่องลักษณะดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะของเหตุและผลเชื่อมโยงต่อกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจจะมีส่วนที่ลึกลับซ่อนเงื่อน รอคการคลี่คลาย หรือเป็นส่วนที่เปิดเผยเรื่องราวต่าง ๆ อย่างชัดเจน ในส่วนของตอนสุดท้ายจะต้องระบุถึงผลสุดท้ายหรือบทสรุปของการกระทำทั้งหมด บางครั้งอาจจะดำเนินเรื่องแบบตรง ๆ ไม่อ้อมค้อม เช่น การเล่าเรื่องเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของแต่ละฉาก การกล่าวถึงเหตุการณ์ในอดีต (ความทรงจำหรือความฝัน) ในบริบทของปัจจุบัน หรืออาจจะแสดงให้เห็นว่าเป็นฉากในชีวิตจริงก็ได้ สิ่งสำคัญของภาพยนตร์แอนิเมชันนั้น คือ การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของลำดับเหตุการณ์ จำนวนหรือขอบเขตของเรื่องราว ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เรารู้ว่าเราจะสามารถจัดการหรือดำเนินการเกี่ยวกับรูปแบบของภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างไร และทำให้เราทราบถึงลักษณะเฉพาะของแอนิเมชันแต่ละเรื่องด้วย

กลยุทธ์การเล่าเรื่องของภาพยนตร์แอนิเมชัน ในบางครั้งอาจจะคล้ายคลึงกันกับภาพยนตร์แบบ Live - action ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น จุดขัดแย้งอาจจะคลี่คลายจากการดำเนินไปของตัวเรื่อง เป็นต้น อย่างไรก็ตามการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันนั้นก็ขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ในการหาวิธีการหรือเทคนิคใหม่ ๆ ในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันที่ได้ดูน่าสนใจนั่นเอง

การที่จะวิเคราะห์ความหมายและกระบวนการสื่อความหมายทั้งความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยซึ่งรวมถึงความหมายในเชิงมายาคติในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์จากการเล่าเรื่องในตัวตน ในที่นี้คือ ภาพยนตร์การ์ตูนไทย ซึ่งสามารถวิเคราะห์ตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่องเป็นหน่วยที่สำคัญในการเล่าเรื่อง เป็นขอบข่ายของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เรื่องดำเนินไป ผู้เขียนจะกำหนดโครงเรื่องโดยนำแก่นเรื่องมาขยายเป็นโครงเรื่อง โดยต้องกำหนดว่า

จะเปิดเรื่องอย่างไร ตัวละครจะมีบทบาทอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขอย่างไร และตอนสุดท้ายเป็นอย่างไร เมื่อกำหนดโครงเรื่องอย่างคร่าว ๆ แล้วจึงนำมาเขียนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ โดยปกติการลำดับเหตุการณ์จะมี 5 ขั้นตอน คือ

1.1 การเริ่มเรื่อง หรือเปิดเรื่อง ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่อง เป็นส่วนที่ชักจูงความสนใจ ให้ติดตามเรื่องราว ซึ่งจะมีการแนะนำตัวละคร ฉากหรือสถานที่ อาจจะมีการเปิดประเด็นปัญหา ปมความขัดแย้งเพื่อให้ชวนติดตาม การเปิดเรื่องไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ อาจจะเริ่มจากตอนกลางหรือย้อนกลับไปท้ายเรื่องไปหาต้นเรื่องก็ได้

1.2 การพัฒนาเหตุการณ์ เป็นการดำเนินเรื่องราวไปอย่างต่อเนื่องและสมเหตุสมผล ความขัดแย้งเริ่มมีมากขึ้น ตัวละครจะต้องเจอกับอุปสรรคและความยุ่งยาก

1.3 ภาวะวิกฤติ หรือ จุด Climax จะเกิดขึ้นเมื่อเรื่องราวถึงจุดแตกหัก ตัวละครอยู่ในเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจ

1.4 ภาวะคลี่คลาย (Falling Action) เป็นสภาพหลังจากที่จุดวิกฤติได้ผ่านพ้นไปแล้ว เจื่อน้ำหรือประเด็นปัญหาได้รับการเปิดเผย ข้อขัดแย้งถูกกำจัดออกไป

1.5 การปิดเรื่องหรือการจบเรื่อง (Ending) เป็นการสิ้นสุดเรื่องราวทั้งหมด ซึ่งอาจหมายถึงความสูญเสีย การมีความสุข หรือทิ้งท้ายไว้ให้ขบคิดก็ได้

2. ลำดับเหตุการณ์ (Sequence)

คือ การดำเนินเรื่องหรือการเล่าเรื่อง โดยเน้นไปที่การ โยงลำดับของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เข้าไว้ด้วยกันจนสามารถเล่าเรื่องได้ ซึ่งเรียกว่า การค้นหา Syntagmatic Structure หรือการวิเคราะห์เชิง Diachronic Analysis

ผู้ที่ค้นคว้าในการวิเคราะห์โครงสร้างของการลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่องของการเล่าเรื่อง (Syntagmatic Structure) ได้แก่ Vladimir Propp ซึ่งทำการศึกษาเรื่องของ Morphology เรื่องของ Form ซึ่งเป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและภาพรวมทั้งหมดของเรื่อง

Propp กำหนด “หน่วย” ของการเล่าเรื่องไว้ โดยเรียกว่าเป็น “Function” ซึ่งก็คือการกระทำ หรือการแสดงของตัวละคร โดยกำหนดเอาไว้ว่า “การกระทำ” ดังกล่าวของตัวละครเป็นการสร้างความหมายให้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจุดมุ่งหมายของ Function นี้ก็เพื่อทำให้เกิดความคงที่ หรือตายตัวในเรื่องเล่า เป็นการมองเฉพาะการกระทำของตัวละครโดยไม่นำเอาตัวละครเข้ามาเกี่ยวข้อง และในการเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเล่าเรื่องประเภทใด ๆ ก็ตาม จะประกอบขึ้นด้วย Function ที่แน่ชัด บางประการ ซึ่ง Function หรือ Element เหล่านี้นับเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการสร้างเรื่องราวขึ้น จึงนับได้ว่า Propp เป็นผู้ที่ทำให้เราได้เข้าใจถึง “สูตรสำเร็จ” ที่เกิดขึ้น นอกจาก Function แล้วสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเล่าเรื่องก็คือลำดับก่อน - หลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะถือเป็นตรรกะ (Logic) ของตัวบท (Text) ในการเล่าเรื่องและการจัดลำดับของหน่วยเหล่านี้ ก็มีผลต่อการสร้างความหมายให้ เกิดกับผู้รับสารนั่นก็คือ Fact ซึ่งเกิดจากการ editing ของเราเอง

3. ความขัดแย้ง (Conflict)

การศึกษาถึงความขัดแย้งจะช่วยทำให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น เพราะอันที่จริงนั้น เรื่องเล่าก็คือการสานต่อเรื่องราวบนความขัดแย้งนั่นเอง ซึ่งความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

3.1 ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน เช่น การที่ตัวละครทั้งสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน แต่ฝ่ายต่อต้านกัน พยายามที่จะทำลายล้างกัน

3.2 ความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร ตัวละครจะรู้สึกสับสนหรือยุ่งยากใจในการที่จะตัดสินใจเพื่อจะกระทำการอย่างใดที่คิดไว้ เช่น ความรู้สึกขัดแย้งกับกฎระเบียบสังคม เป็นต้น

3.3 ความขัดแย้งกับพลังจากภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ

สำหรับวิธีที่ใช้ในการศึกษาข้อขัดแย้งนั้น Claude Levi - Strauss (อ้างใน ฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน , 2539) เสนอวิธีการแบ่งขั้วตรงกันข้าม หรือ Binary Oppositions ซึ่งเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเข้าใจโลกโดยการแบ่งสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อเปรียบเทียบกัน เช่น สวयกับจีเหร์ ผู้หญิงหรือผู้ชาย เป็นต้น วิธีการ Binary Oppositions

ดังกล่าวจะใช้วิธีการแบ่งคำออกเป็นสองกลุ่มที่มีความหมายขัดแย้งกัน เช่น แข็งแรง - อ่อนแอ ใช้เหตุผล - ใช้อารมณ์ ผู้ชาย - ผู้หญิง เป็นต้น การศึกษาเพื่อหาจุดตรงกันข้ามที่ซ่อนอยู่ในตัวสารหรือที่เราเรียกว่า การค้นหา Paradigmatic Structure นี้จะทำการศึกษาคำศัพท์ (Text) โดยพิจารณาจาก "ความสัมพันธ์" ที่เกิดจากสัจพจน์ต่าง ๆ ภายในตัวบท เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงรูปแบบที่เป็น Binary Opposition เราเรียกการวิเคราะห์วิธีการสร้างความหมายในลักษณะนี้ว่าเป็น การวิเคราะห์เชิง Synchronic Analysis นั่นเอง การวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อตรงกันข้ามนั้นจะเผยให้เห็นถึงคุณลักษณะเด่นที่เป็นปัจจัยของการสื่อความหมายในสิ่งนั้น ๆ ให้ปรากฏออกมา โดยถ้าไม่มีการเทียบเคียงให้เห็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกันนี้ คุณลักษณะนั้นก็อาจจะแฝงอยู่ในรูปของศักยภาพหรือไม่เป็นที่สังเกตเห็นตามนิยามของมายาคติ

4. ตัวละคร (Character)

ตัวละครแต่ละตัวจะต้องมีองค์ประกอบ 2 ส่วนเสมอ ได้แก่ ส่วนที่เป็นความคิด (Conception) และส่วนที่เป็นพฤติกรรม (Presentation) ในส่วนแรก คือ ความคิดของตัวละครมักเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงยากจนกว่าจะมีเหตุผลที่เพียงพอสำหรับการเปลี่ยนแปลงตัวละครที่คิดก็มีความคิดเป็นของตัวเอง ซึ่งภูมิหลังของตัวละครจะเป็นตัวกำหนดความคิดและจิตใจของตัวละคร และส่วนพฤติกรรมนั้นก็เป็นส่วนที่เป็นผลจากความคิดและทัศนคติของตัวละครโดยตรง

การวิเคราะห์ตัวละครนั้น วลาดิเมียร์ พร็อพ พบว่าในเรื่องเล่าแต่ละเรื่องจะประกอบด้วยตัวละครที่มีบทบาทต่างกัน ดังต่อไปนี้

- พระเอก (Hero) เป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะและเป็นผู้นำในการแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ
- นางเอก (Princess) ภาพยนตร์การ์ตูนที่มีนางเอกนั้นจะช่วยดึงดูดความสนใจจากผู้ชมได้เป็นอย่างดี บางครั้งนางเอกอาจเป็นตัวละครหลักของเรื่อง หรืออาจจะเป็นแค่ตัวละครประกอบก็ได้
- ผู้ร้าย (Villain) เป็นผู้ที่ก่อความเดือดร้อนต่าง ๆ หรือเป็นผู้ที่เป็นปรปักษ์กับตัวละครหลักในเรื่อง

- ผู้ช่วยเหลือ (Helper) เป็นผู้ช่วยตัวละครเอกให้ผ่านพ้นอุปสรรค บางเรื่องผู้ช่วยอาจจะเป็นพระรองของเรื่องก็ได้
- ผู้ให้ (Donor) โดยมากมักจะเป็นอาจารย์ของตัวละครหลักหรือผู้ที่ให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหา
- ผู้ส่งสาร (Dispatcher) มักจะเป็นผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ร้าย หรือพบการกระทำผิดของผู้ร้าย แล้วนำเรื่องที่พบเห็นไปเล่าให้ตัวละครเอกฟัง
- พระเอกจอมปลอม (False Hero) เป็นตัวละครที่สร้างเป็นคนดีแต่เปิดเผยความชั่วร้ายในภายหลัง

ตัวละครตามเกณฑ์ของพร็อพนี้หนึ่งตัวอาจมีมากกว่าหนึ่งบทบาทหรือตัวละครอาจเปลี่ยนแปลงบทบาทของตัวเองจากบทหนึ่งไปสู่อีกบทหนึ่งก็ได้

นอกจากการวิเคราะห์บทบาทตัวละครดังกล่าว คุณสมบัติของตัวละครก็เป็นส่วนที่น่าจะนำมาวิเคราะห์เช่นกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครเป็นผู้กระทำ (Active) คือตัวละครที่มีความเข้มแข็ง ฟังตนเองได้ ไม่ค่อยถูกคุกคามจากผู้อื่น และ ตัวละครผู้ถูกกระทำ (Passive) คือ ตัวละครที่ลักษณะตรงกันข้ามกับตัวละครผู้กระทำ คือ อ่อนแอ ต้องพึ่งพาคนอื่น ๆ หรือถูกควบคุมจากคนอื่น ๆ มักเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

และการที่จะพิจารณาตัวละครตามที่กล่าวมาข้างต้น การพิจารณาถึงลักษณะภายนอก เช่น การแต่งกาย ลักษณะรูปร่าง กริยาอาการ นิสัยใจคอ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ตลอดไปจนถึง คำพูดและบทสนทนาตอบโต้ของตัวละครก็มีส่วนสำคัญ เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ทัศนคติและเอกลักษณ์ของตัวละครทั้งสิ้น

5. แก่นความคิด (Theme)

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเล่าเรื่อง หากต้องการทราบว่าแนวคิดหลักที่ผู้เล่าต้องการให้ถ่ายทอดให้ทราบ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจับใจความสำคัญของเรื่องให้ได้ Hurtik and Yarber (1971) ได้ให้ความหมายของแก่นความคิดไว้ว่าเป็นความคิดรวบยอดที่เจ้าของเรื่องต้องการนำเสนอ ซึ่งจะทำ

ความเข้าใจแก่นความคิดในเรื่องได้จากการสังเกตองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเล่าเรื่อง แก่นความคิดแต่ละเรื่องจะมีรายละเอียดและองค์ประกอบย่อยในการสนับสนุนความคิดหลักที่ต่างกันออกไป

6. ฉาก

ฉากเป็นสถานที่ซึ่งรองรับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่อง สามารถบ่งบอกถึงความหมายบางอย่าง

ของเรื่องได้ด้วยและมีอิทธิพลต่อความคิด หรือการกระทำของตัวละครเช่นกัน (ปริญญา เกื้อหนุน, 2537) ประเภทของฉากในเรื่องเล่าต่าง ๆ อาจแบ่งได้เป็น 5 ประเภทดังนี้ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2539)

- ฉากที่เป็นธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ทุ่งหญ้า หรือบรรยากาศเช้าหรือค่ำในแต่ละวัน
- ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ เช่น บ้านเรือน ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ
- ฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย
- ฉากที่เป็นการดำเนินชีวิตของตัวละคร หมายถึง สภาพแบบแผนหรือกิจวัตรประจำวันของตัวละครหรือชุมชนที่ตัวละครอาศัยอยู่
- ฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ มีลักษณะเป็นความเชื่อหรือความคิด เช่น ค่านิยม ประเพณี หรือธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นต้น

7. ภาพและมุมกล้อง

ภาพที่เห็นบนจอจะมีส่วนที่สัมพันธ์กับภาพที่เลือกใช้ การเคลื่อนไหวและขนาดของภาพนั้น จะมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่ถูกบันทึกด้วย การเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการนำเสนอภาพที่แตกต่างกัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงภาษาทางภาพยนตร์ ทำให้เราสามารถรับรู้และตีความความคิด ทศนคติ ความรู้สึก ตลอดจนถึงความหมายต่าง ๆ ที่ส่งผ่านภาพยนตร์ออกมาได้

7.1 ขนาดภาพการบันทึกภาพ

7.1.1 Establish Shot หรือ Long Shot นิยมใช้ในการบอกสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ รวมไปถึงการบอกอารมณ์ในเรื่อง และบางครั้งอาจแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเรื่องเวลาหรือสถานที่ก็ได้

7.1.2 Full Shot นิยมใช้ในการแนะนำตัวละครหรือสิ่งของใหม่ๆ ให้แก่ผู้ชม และแสดงเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างของตัวละครที่ร่วมเหตุการณ์เดียวกันได้

7.1.3 Medium Shot เป็นภาพระยะใกล้ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นรายละเอียดของการเคลื่อนไหวมือซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ผู้ชมจ้องมองดู

7.1.4 Tight Two-Shot เป็นการเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวละคร 2 ตัวร่วมเฟรมเดียวกัน

7.1.5 Close-up Shot เน้นรายละเอียดที่มีความสำคัญต่อเหตุการณ์นั้น เป็นภาพที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้ชม เหมือนจะบอกเป็นนัยว่าให้ดูอย่างตั้งใจ

7.1.6 Extreme Close-up เห็นเพียงบางส่วนของ Subject เท่านั้นเป็นภาพที่สำคัญที่สุด

7.2 การเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวมีความสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ภาพยนตร์แตกต่างจากภาพนิ่งหรือภาพเขียน ซึ่งสามารถแบ่งการเคลื่อนไหวในภาพยนตร์ได้ 2 แบบ ดังนี้

7.2.1 การเคลื่อนไหวของ Subject ต่อหน้ากล้องภาพยนตร์ เป็นการเคลื่อนไหวที่มีพลังในการดึงดูดสายตาของผู้ชมมาก โดยไม่ต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ช่วย

7.2.2 การเคลื่อนไหวที่เกิดจากการทำงานของกล้องภาพยนตร์และเลนส์ มีหลายวิธีดังนี้

(ก) ลักษณะการเคลื่อนไหวที่เกิดจากการทำงานของกล้องถ่ายภาพยนตร์ ได้แก่

(1) pan เป็นลักษณะของการกวาดภาพไปในแนวราบของกล้อง โดยกล้องจะตั้งอยู่บนขาตั้ง ซึ่งการแพนนี้นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการติดตาม Subject ที่เคลื่อนที่อยู่, แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ Subject สองสิ่งที่เกิดขึ้นในฉากเดียวกัน และใช้แทนสายตาของตัวแสดงใสฉาก

(2) Swish Pan เป็นการถ่ายภาพเหมือนการแพนแต่มีความเร็วมากกว่าจนทำให้ภาพมัว ไม่ชัดเจน นิยมใช้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเวลาและสถานที่

(3) Tilt เป็นการเคลื่อนไหวกล้องในแนวตั้ง โดยตั้งกล้องไว้ที่ขาตั้ง มีวัตถุประสงค์เดียวกับการแพน

(4) Trucking Shot ใช้วิธีตั้งกล้องบนรถแล้วเคลื่อนที่ไปเพื่อรักษาจังหวะการเคลื่อนไหวของผู้แสดง ใช้เพื่อติดตามการเคลื่อนไหวที่ค่อนข้างเร็วและอยู่ไกลจากกล้อง

(5) Dolly Shot ตั้งกล้องไว้บนล้อเลื่อน สามารถเคลื่อนที่ได้ ใช้เพื่อเคลื่อนกล้องเข้าไปใกล้ Subject เพื่อให้ได้ภาพขนาดใหญ่มากขึ้นหรือเป็นการติดตามวัตถุ นิยมใช้ในการถ่ายทำในสถานที่มากกว่า

(6) Crane Shot เป็นการติดตั้งกล้องไว้บนที่สูง เพื่อให้ได้ภาพที่มีมุมที่กว้างมากขึ้น

(7) Hand-Held Shot เป็นการใช้มือถือกล้องหรือแบกกล้องไว้บนขา ใช้แสดงอารมณ์ที่ไม่คงที่ของบุคคล เช่น แม่ ฟันเพื่อน

(ข) ลักษณะการเคลื่อนไหวที่เกิดจากการทำงานของเลนส์ ได้แก่

(1) Zoom In ช่วยสร้างความต่อเนื่องให้กับวัตถุ เพื่อดึงความสนใจให้มุ่งสู่รายละเอียดซึ่งมีความหมายเฉพาะเป็นพิเศษ โดยที่ผู้ชมสามารถรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างรายละเอียดเล็ก ๆ กับเนื้อหาส่วนใหญ่ได้

(2) Zoom Out ช่วยให้ผู้ชมมองเห็นพื้นที่ในภาพมากขึ้น เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของรายละเอียดเล็ก ๆ กับเนื้อหาส่วนใหญ่ได้

(3) การเปลี่ยนแปลงความคมชัดของภาพ เป็นการเปลี่ยนความคมชัดของภาพเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของวัตถุ 2 อย่างในช่วงเวลาเดียวกัน

(4) Follow Shot เป็นการบันทึกภาพที่กล้องถ่ายภาพเคลื่อนที่ไปพร้อมกับการเคลื่อนที่ของวัตถุด้วย เป็นวิธีที่ไม่สนใจฉากหลังที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ดึงความสนใจไปสิ่งที่มีการเคลื่อนไหวในฉากทั้งที่วัตถุส่วนใหญ่อยู่กับที่ หรือเป็นฉากหลังที่ไม่น่าสนใจ

7.3 การเชื่อม

การเชื่อมนั้นช่วยให้ผู้ชมเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจากฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่ง ความหมายเปลี่ยนไปทั้งในส่วนของความต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลงเวลาและสถานที่ของเหตุการณ์ในภาพยนตร์ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ดังต่อไปนี้

- Cut เป็นการเปลี่ยนฉากอย่างรวดเร็วในพริบตา แสดงความต่อเนื่องของการกระทำใด ๆ ภายในช่วงเวลาเดียวกันโดยไม่ถูกขัดจังหวะ
- Fade In เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภาพมืดเป็นภาพค่อย ๆ สว่างชัดเจน เพื่อแนะนำภาพยนตร์ช่วงความยาวของภาพจะมีผลต่ออารมณ์ของภาพยนตร์ด้วย ยิ่งนานยิ่งเศร้า
- Fade Out ภาพในซีนจะค่อย ๆ หายไปจนกลายเป็นมืด นิยมใช้ในตอนจบของภาพยนตร์ หรือของซีนนั้น ๆ
- Dissolve มีลักษณะเป็นการรวมภาพ Fade In และ Fade Out เข้ามาในช่วงเดียวกันด้วยความยาวของฟิล์มที่เท่ากัน ใช้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของภาพยนตร์ เช่นการเปลี่ยนสถานที่หรือเวลาเพียงเล็กน้อย
- Wipe เป็นการนำภาพใหม่มาแทนที่ภาพเก่าที่หายไปจากจอภาพยนตร์ โดยที่ผู้ชมยังมองเห็นภาพทั้งสองซีนอย่างชัดเจน ตลอดช่วงความยาวของการกวาดภาพนั้นใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงเวลาและสถานที่เพียงเล็กน้อย
- ภาพซ้อน เป็นการพิมพ์จาก 2 ฉากหรือมากกว่านั้นเข้าด้วยกันด้วยช่วงความยาวเดียวกัน ใช้ในการแสดงความหมายในเชิงจิตสำนึก

8. เสียง

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของภาพยนตร์ ช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น เสียงที่ใช้ในภาพยนตร์ประกอบไปด้วย

8.1 เสียงพูด ซึ่งแบ่งออกได้เป็น เสียงสนทนา และเสียงบรรยาย

- เสียงสนทนา (voice) เป็นเสียงที่ได้ยินพร้อมกับการขยับปากของตัวละคร เพิ่มความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นเมื่อเห็นตัวแสดงพูดเอง เป็นการให้รายละเอียดหรือข้อมูลต่างๆ ของเรื่องราวในภาพยนตร์ นอกจากนี้ ภาษาพูด ยังบอกถึงอารมณ์ บุคลิกลักษณะและภูมิหลังของตัวละครอีกด้วย

- เสียงบรรยาย เป็นเสียงที่ผู้พูดไม่ปรากฏในภาพยนตร์ เป็นการอธิบายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ เป็นการเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็คำพูดให้แก่เรื่องราวที่เป็นภาพ ช่วยเชื่อมโยงฉากและเวลาในเรื่องได้

นอกจากเสียงพูดดังกล่าวแล้ว ยังมีภาษาอีกชนิดหนึ่ง คือการใช้เสียง อากัปกริยา ท่าทางการเคลื่อนไหว ในการแสดงความหมายบางอย่าง เช่น เสียงถอนหายใจ เสียงพึมพำ การส่ายหน้า การขมวดคิ้ว เป็นต้น

8.2 เสียงประกอบ เป็นส่วนที่ทำให้ภาพยนตร์ดูสมจริงและเป็นธรรมชาติมากขึ้น ช่วยบอกสถานที่โดยไม่จำเป็นต้องเห็นบรรยากาศทั้งหมด ใช้เชื่อมโยงฉากต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และยัง

ช่วยสร้างอารมณ์ให้ผู้ชมคล้อยตาม ได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังใช้ในการบอกเล่าถึงสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริงในฉากนั้นได้ด้วย

8.3 เสียงดนตรี เป็นเครื่องเร้าอารมณ์ของผู้ชมให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ และยังสามารถช่วยบอกสถานที่ของเหตุการณ์นั้น รวมไปถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดได้ด้วย เป็นส่วนที่มีบทบาทด้านความรู้สึกของผู้ชมมากกว่าเป็นการฟังเพื่อความไพเราะทางดนตรี

9. แสงสี

9.1 โทนแสง คือ สัดส่วนของแสงสว่างที่สุดไล่ไปจนถึงส่วนที่เป็นบริเวณเงาค่าที่มีอยู่ในฉากหรือเหตุการณ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้แสดงอารมณ์หรือบรรยากาศให้แก่เรื่องราวได้ การสร้างภาพยนตร์นั้น นิยมจัดโทนแสงเป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

- Low - Key Tonality มีลักษณะเนื้อหามากกว่าครึ่งในเหตุการณ์อยู่ในเงามืด แสดงให้เห็นถึงอันตราย ความหวาดกลัว ความลึกลับ
- High - Key Tonality เนื้อที่มากกว่าครึ่งหนึ่งในเหตุการณ์อยู่ในส่วนที่สว่าง แสดงถึงความสนุกสนาน ร่าเริง แต่หากสว่างมากไปอาจทำให้รู้สึกแสบแสบ ไม่เจริญได้
- Narrative Tonality เป็นแสงสว่างที่อยู่ระหว่าง Low - Key และ High - Key ใช้บอกเล่าเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา ไม่เน้นอารมณ์ ช่วยให้ติดตามเรื่องได้ง่าย

9.2 สี มีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ สีแต่ละสีให้ความรู้สึกต่างกัน สีวรรณะร้อน จะให้ความรู้สึกมีพลังกำลัง รื่นเริง ส่วนสีวรรณะเย็น ให้ความรู้สึกสงบ สบายใจ นอกจากนี้สียังมีความเป็นสากลในการให้ความรู้สึกทางจิตวิทยาแก่นมนุษย์ทั่วโลกอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น

- สีน้ำตาล แสดงถึงความมั่นคงปลอดภัย ความอบอุ่น รักความสบาย รักสันโดษ
- สีแดง กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกกลัว แสดงถึงอันตราย ความเร่าร้อน ความร้อนใจ
- สีน้ำเงิน สีเขียว แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกผ่อนคลาย สร้างความขรึม สง่างาม
- สีเหลือง ให้ความรู้สึกสว่างสดใส มีพลัง ร่าเริงเบิกบาน
- สีม่วง หมายถึงชัชชนะ ความงามที่เริ่มเสื่อมถอย ให้ความรู้สึกเศร้า หรือลึกลับ
- สีขาว เป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ สะอาด สุภาพ
- สีดำ แทนความลึกลับ ว่างเปล่า หดหู่ เศร้าใจ

ทฤษฎีสีที่ปรากฏในงานภาพยนตร์ แบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่

- สีกลมกลืน เป็นสีที่นุ่มนวลไม่ตัดกันมาก ให้ความรู้สึกสงบ และลึกลับ สีในวรรณะเย็นจะกลมกลืนกว่าสีในวรรณะร้อน
- สีตัดกัน เป็นสีที่ตรงกันข้ามกันในวงสี เช่น สีเหลืองกับม่วง แดงกับเขียว การใช้สีประเภทนี้เป็นการกระตุ้นอารมณ์ มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และช่วยสร้างจุดสนใจ
- สีกระโดด เป็นสีที่โดดเด่นขึ้นมาจากสีพื้นส่วนใหญ่ซึ่งเป็นสีโทนเดียวกัน มักเป็นสีสดที่ดูแวดล้อมด้วยสีหม่น ๆ สีกระโดดช่วยให้ดูมีชีวิตชีวา และรวมจุดสนใจของภาพ
- สีชุดเดียวกัน เป็นสีที่ได้ระดับอ่อนแก่ ให้อารมณ์หลายอย่างขึ้นอยู่กับโทนสี สีที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในภาพจะทำให้สีนั้นมีความสำคัญที่สุดในภาพ
- สีรุนแรง เป็นสีที่จัดจ้าน ร้อนแรง สดใส ให้อารมณ์และบรรยากาศสนุกสนาน รื่นเริง เช่น สีเหลือง แดง ส้ม จะมีความรุนแรงมากที่สุดเมื่อนำมาใช้ร่วมกับพื้นสีดำหรือเทา (จุฑามาศ สุกิจจานนท์, 2539)

10. สัญลักษณ์พิเศษ

เป็นกลุ่มสัญลักษณ์ที่มีความหมาย และสามารถเข้าใจร่วมกันเช่นเดียวกับการเข้าใจร่วมกันในตัวอักษร โดยอาจจะเลียนแบบมาจากสิ่งที่เราเห็นหรือไม่เห็นในโลกแห่งความเป็นจริง (ประสพโชค นวนพันธุ์พิพัฒน์, 2540) สัญลักษณ์มีหน้าที่ในการใช้แทนความคิด ความรู้สึกหรือช่วยเสริมองค์ประกอบ

ของภาพให้มีความหมายหนักแน่นขึ้นได้ เช่น การที่มีดวงดาวเคลื่อนที่วนอยู่รอบหัว แสดงให้เห็นถึงความเจ็บปวด การที่มีหยดเหงื่ออยู่บนหน้าแสดงถึงร่างกายที่อ่อนล้า หรือความกังวลยุ่งยากใจ เป็นต้น

ทฤษฎีการเล่าเรื่องที่กล่าวถึงในข้างต้นนี้ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเล่าแต่ละเรื่อง เมื่อวิเคราะห์ออกมาจะทำให้ทราบว่ามโนทัศน์ของสัญลักษณ์อะไรบ้างที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูน ซึ่งสามารถใช้เป็นวิธีการในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความหมายต่าง ๆ ทั้งในระดับพื้นผิว (Manifest) และความหมายในระดับลึก (Latent) อันรวมไปถึงความหมายเชิงมายาคติที่สื่อออกมาตามเจตนารมณ์ของผู้ผลิต ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนถึงการวิเคราะห์กระบวนการในการสร้างความหมายต่าง ๆ ซึ่งก็รวมไปถึงความหมายในเชิงมายาคติที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์การ์ตูนได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประสพโชค นวพันธุ์พัฒนา (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้รหัสที่ปรากฏในงานของนักเขียนการ์ตูนไทยเพื่อที่ชี้ให้เห็นและเข้าใจถึงการเลือกใช้รหัสของนักเขียนการ์ตูนไทย ในการถ่ายทอดทัศนคติและความคิดของตนมายังผู้อ่าน และให้ทราบถึงลักษณะเฉพาะในการใช้รหัสของการ์ตูนแต่ละประเภท โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ในลักษณะต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์มาประกอบการสังเกตด้วยตนเองเป็นหลัก ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นนักวาดการ์ตูนมืออาชีพด้วย

จากการศึกษาจึงพบว่า การ์ตูนทั้ง 3 ประเภทคือการ์ตูนการเมือง การ์ตูนเด็ก และการ์ตูนตลก จะมีการใช้รหัสที่คล้ายคลึงกัน แต่วางน้ำหนักความสำคัญไม่เท่ากัน และการ์ตูนการเมืองส่วนใหญ่เน้นต้องการตัวอ้างอิง แต่การ์ตูนเด็กกับการ์ตูนตลกนั้นไม่ต้องการตัวอ้างอิง นอกจากนี้ยังพบว่า มีปริบททางวัฒนธรรมที่เข้ามาอิทธิพลต่อการใช้รหัสด้วยซึ่งโลกการ์ตูนนั้นเป็นโลกสมมติที่มีวัฒนธรรมเฉพาะที่ยอมรับร่วมกันระหว่างนักวาดการ์ตูน (ผู้ส่งสาร) และผู้ชม (ผู้รับสาร)

งานวิจัยของประสพโชค นวพันธุ์พิพัฒน์ สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจการ์ตูนไทยได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้แนวทางในการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทางสัญวิทยาของประสพโชคยังช่วยให้เข้าใจหลักการวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ได้อีกด้วย

ขไมพร สุขสัมพันธ์ (2541) ทำการศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์สัญยะ รหัส และกระบวนการสร้างรหัสในการ์ตูนญี่ปุ่น เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างรหัสในการ์ตูนญี่ปุ่นในการถ่ายทอดความหมายมายังผู้รับสาร ซึ่งเป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บตัวอย่างจากหนังสือการ์ตูนและภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นที่ได้รับความนิยมในช่วงเดือน มิ.ย.-ธ.ค. 2541

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แบบแผนของการเล่าเรื่อง (Narrative) ในการ์ตูนญี่ปุ่นมีทั้งสิ้น 6 แบบแผน มีการดำเนินเรื่องที่แน่นอน ได้แก่

1. พระเอกออกเดินทาง ผู้ร้ายต่อสู้กับพระเอก มีผู้ช่วยเหลือพระเอก ในที่สุดพระเอกก็ชนะผู้ร้าย
2. พระเอกพบกับนางเอก ผู้ร้ายมาขัดขวางความสัมพันธ์ระหว่างพระเอกกับนางเอก ผู้ช่วยช่วยเหลือนางเอกหรือ/และพระเอก นางเอกกับพระเอกเข้าใจกัน
3. พระเอกพบนางเอก นางเอกช่วยเหลือพระเอก
4. พระเอกถูกผู้ร้ายหลอก ผู้ช่วยช่วยเหลือพระเอก ผู้ร้ายถูกผู้ช่วยปราบ
5. พระเอกพบผู้ร้าย ผู้ร้ายทำร้ายพระเอก ผู้ให้ให้ของวิเศษกับพระเอก พระเอกจอมปลอมถูกพระเอกตัวจริงเปิดเผย ผู้ช่วยจับพระเอกจอมปลอม
6. พระเอกถูกคนร้ายทำร้าย ผู้ช่วยช่วยพระเอก และพระเอกช่วยเหลือผู้ช่วย

และสัญยะในการ์ตูนญี่ปุ่น มี 3 ประเภท คือ

1. ภาพเหมือน (Icon) ได้แก่ ธรรมชาติ เครื่องแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ และสิ่งก่อสร้าง
2. ดัชนี (Index) ได้แก่ ขนาดตัวการ์ตูน เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การแสดงอารมณ์ท่าทางของตัวการ์ตูน การใช้แสง-สีของฉาก และการใช้เส้นในลักษณะต่าง ๆ
3. สัญลักษณ์ (Symbol) ได้แก่ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนคำพูดหรือคำบรรยาย สัญลักษณ์ที่ใช้แทนอารมณ์และสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง

นอกจากนี้การค้นคว้ายังประกอบด้วยรหัสอีก 4 ประเภท คือ

1. รหัสที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ (Product codes)
2. รหัสที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Social codes)
3. รหัสที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี (Cultural codes)
4. รหัสที่เกี่ยวกับบุคคล (Personal codes)

รหัสดังกล่าวนี้ถูกสร้างมาจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่สำคัญ คือ ประเพณีเทศกาล กิจกรรม การละเล่น นิทาน การบริโภค การกินอยู่ การแต่งกาย การแสดงอารมณ์ การสื่อความหมายและการพักผ่อนโดยรหัสทางวัฒนธรรมนี้เป็นเครื่องมือในการกำกับและถ่ายทอดความหมาย (Codification) ในการค้นคว้า

งานวิจัยของชไมพร สุขสัมพันธ์ เป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดทางสัตววิทยามาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ตัวบทที่เป็นการ์ตูนอย่างหนึ่ง จึงสามารถนำมาใช้วิเคราะห์การสื่อความหมายเชิงมายาคติในภาพยนตร์การ์ตูนไทยที่ใช้แนวคิดทางสัตววิทยาได้เช่นกัน

นิพนธ์ कुमारภัย (2538) เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงสถานภาพ ปัญหาอุปสรรคและความเป็นไปได้ในการผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนชุดทางโทรทัศน์ของผู้ผลิตในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและเผยแพร่ รวมไปถึงจนถึง ดำรงปัญหาและอุปสรรคของการผลิตและเผยแพร่รายการ โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องและศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนในประเทศไทยมี 3 ประเภทตามวัตถุประสงค์ของการผลิตรายการ คือ ผู้ผลิตรายการแบบไม่เป็นระบบธุรกิจ แบบธุรกิจและกึ่งธุรกิจ ปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและเผยแพร่รายการคือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการระบบการผลิตและการตลาด ปัจจัยด้านเงินทุน ปัจจัยด้านรายการ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์กันทั้งระบบ ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในระบบการผลิตและเผยแพร่ก็เป็นผลกระทบอันเนื่องมาจากปัจจัยดังกล่าวมีข้อจำกัดและขาดประสิทธิภาพ ส่วนความเป็นไปได้ที่ผู้ผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนชุดทางโทรทัศน์ในประเทศไทยจะสามารถดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่องนั้น มีโอกาสน้อยมาก

ผลงานวิจัยของนิพนธ์ คุณารักษ์นั้นสามารถใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ภาพยนตร์การ์ตูน (Animation) ของผู้ผลิตในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

วิชุดา ปานกลาง (2539) ทำการวิเคราะห์การถ่ายทอดความหมายเรื่อง “ผี” ในภาพยนตร์ไทย เรื่อง “แม่นาคพระโขนง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจในรูปแบบของการถ่ายทอดความหมาย เรื่อง “ผี” และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการถ่ายทอดภาพยนตร์ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของ บ้าน ผี วัคในสังคมไทย แนวคิดเชิงสัญลักษณ์วิทยา และเทคนิคการถ่ายทำภาพยนตร์มาเป็นกรอบในการ วิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอเรื่อง “ผี” มีรูปแบบที่เป็นสูตรสำเร็จ ทั้งในเชิงพล็อตเรื่อง และ เชิงแนวคิด ซึ่งองค์ประกอบย่อยอาจจะมีความแตกต่างกันไปตามยุคสมัย และความคิดสร้างสรรค์ของ ผู้สร้างภาพยนตร์

งานวิจัยดังกล่าว เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์การถ่ายทอดความหมายในเรื่อง “ผี” ซึ่งเป็น ความหมายในเชิงมายาคติ จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การสื่อความหมายในเชิงมายาคติ ของภาพยนตร์การ์ตูนไทยได้เช่นเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย